

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

ГОДИНА XI.

КНИГА VIII.

МАЙ 1932

== ВАРНА ==

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. *П. Михайловъ* — Нравственостъ и възпитание.
2. *Д. Правдолюбовъ* — Винетка
3. *Графиня М. Кароли* — Образованието въ
Съветска Русия.
4. *Ем. Шрайберъ* — Майката и детето въ
Съветска Русия
5. *Б. Върбановъ* — Два дома за изоставени деца
въ Виена.

II. Изъ практиката за практика.

1. *Ник. Тодоровъ* — Страници отъ училищень
дневникъ.
2. *Ст. Ц. Даскаловъ* — На отиване.
3. *Н. Аргировъ* — Ягоди.
4. *Кир. Кючуковъ* — Свирачъ-играчъ.
5. *Ст. Ц. Даскаловъ* — Весело овчарче.
6. *М. В. Николовъ* — Звездица.
7. *М. Шеврий* — Незабравки.
8. *К. Ванковъ* — Диви и питомни животни.

III. Рецензии и книгописъ.

Съ тая книга „Педагогическа практика“ завършва **единадесетата си година.**

Първа книга отъ **год. XII.** ще излѣзе къмъ 25 септемврий т. г.

Молимъ досегашнитъ г. г. абонати, които желаятъ да получаватъ списанието презъ 1932-1933 год., да ни съобщатъ точнитъ си адреси най-късно до посочената дата.

Молимъ всички наши г. г. абонати, на които до сега списанието е изпращано на почекъ, да внесатъ абонамента му. Когато го изпратятъ, да отбележатъ въ пощенския записъ, или да съобщатъ съ отдѣлно писмо абонаментния си номеръ, за да отбележимъ вноската имъ въ нашитъ списъци.

Молимъ също всички наши г. г. настоятели да уредятъ смѣтките си съ администрацията ни.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

Год. XI.

май 1932 год.

Кн. 8.

П. Михайловъ — Разградъ.

НРАВСТВЕНОСТЪТА И ДНЕШНОТО ВЪЗПИТАНИЕ.

Днесъ ние сме изправени предъ голѣмъ нравственъ кризисъ въ живота. Сжщо такъвъ кризисъ имаме и при възпитанието. Много велики умове сж се занимавали съ въпроса за нравственостъта, обаче нито „аритметичниятъ“ моралъ на Бен-тама, нито утилитаризмътъ на Дж. Ст. Милъ, нито абсолютниятъ моралъ на Канта, нито алтруизмътъ на Фейербаха подхождатъ на днешнитѣ животови условия и могатъ да посочатъ въ името на какво, въ името на каква обща идея трѣбва да се апелира къмъ младежъта, къмъ учащитѣ и възпитанитѣ, за да бждатъ насочени тѣ къмъ истината. Отде трѣбва да се взематъ частнитѣ, отдѣлнитѣ нравствени предписания, които да стоятъ далечъ отъ всѣко съмнение и колебание?

Много сж написанитѣ по морала ръководства, обаче всички тѣ, взети вкупомъ, нищо не сж допринесли за правилното разрешаване на нравственитѣ въпроси.

Достигнали сме до крайно трагично положение, при което нравственото възпитание се налага, обаче правилното му и разумно задоволяване става съмнително и трудно. Никога досега родители и възпитатели не сж създавали своята голѣма отговорностъ за всѣка дума, поднасяна на децата като нравствено поучение, отъ колкото сега, и никога тѣ не сж чувствували голѣмата си нравствена безпомощностъ тъй ясно, както днесъ. Какво да обичаме, кому да се молимъ, въ какво да вѣрваме — сж въпроси, за които ние нѣмаме днесъ простъ, непоколебимъ отговоръ. И въ подобна крайно нездрава атмосфера на морална беднота и неустойчивостъ се подреждатъ мислитѣ, чувствата и инстинктитѣ на учащитѣ. На добритѣ родители и възпитатели е съвестно да говорятъ на децата работи, които сами тѣ не знаятъ, да ги увѣряватъ въ това, въ което самитѣ тѣ не сж убедени.

Още въ древността евангелистътъ Иоанъ бѣ казалъ: „Познайте истината, и истината ще ви направи свободни“. Но тъймо тамъ е злото, че истината не е намѣрена, и де и какъ ще се намѣри, още не се знае.

Явява се въпросът, какво трѣбва да се прави, щомъ истината не е открита и не се знае, де трѣбва да се дири? И следва ли отъ това, че нравственото възпитание на децата трѣбва да се предостави само на себе си? Разбира се, че не. Лѣкъ протиъ злото трѣбва да се намѣри и такъвъ има. Той се състои въ осъществяването на двойна задача. Първата ѝ частъ е чисто отрицателна; тя изисква отъ насъ ясень и точенъ отговоръ на въпроса, що е истина. А втората ѝ частъ е положителна и има за целъ да събира внимателно и предпазливо отдѣлнитѣ нравствени идеи и мисли, които хармониратъ съ най-добритѣ и най-високитѣ днешни социални стремежи, които единички носятъ въ себе си поржчителство за истиността си.

Интересни сж въ това отношение книгитѣ на Феликсъ Адлеръ — „Der Moralunterricht der Kinder“, и на Фридрихъ Фьорстеръ — Ein Buch für Eltern, Lehrer und Geistliche, които като че сж налучкали правия пѣтъ къмъ нравственото възпитание.

Понеже насъ ни интересува въпроса за нравственото възпитание на подрастващитѣ поколѣния, ще се огранича да запозная читателя съ мислитѣ и идеитѣ, които проф. Фридрихъ Фьорстеръ прокарва въ книгата си Jugendlehre. Въ тая си книга той ни дава интересни упътвания по въпроса, който ни занимава и интересува. Споредъ него, много скучна и уморителна е днешната морална проповѣдь, много повърхотно и тенденциозно сантименталничене има въ нея — нѣщо, което я прави безплодна и безрезултатна.

Задачата на непосредственото и прѣко въздействие върху младитѣ характери по пѣтя на нравоученията е много посложенъ и труденъ, отколкото предполагатъ това мнозина; тя изисква толкова обмисляне, наблюдение и подготовка, както и простото предаване на чисто теоритичнитѣ знания. Да се разбере и признае всичко това е необходимо предварително условие за една успѣшна работа въ това отношение. Вънъ отъ това, трѣбва винаги да се помни, че никаква добродетель сама по себе си не може съ отвлѣчената си красота да завоюва детскитѣ сърдца, макаръ че ѝ се явяватъ на помощъ различни красиви разказчета съ морализираше съдържание.

Все пакъ нравственото възпитание е една необходимостъ за днешното училище. И щомъ това обучение въ днешния му видъ не дава очакванитѣ резултати, тогава добре ще трѣбва да се запомни, че не сухъ мораль трѣбва да се учи, а трѣбва да се будятъ и упражняватъ ония способности и сили, върху които се осланя нравствения порядъкъ на самия животъ. Въ това отношение отъ голѣмо значение е насоката на силитѣ на детското въображение къмъ страната на реалнитѣ човѣшки отношения.

Тия човѣшки отношения трѣбва да се изобразяватъ ис-

тински и правдиво. И наистина, каква полза може да укаже проповѣдта за любовъ къмъ ближния, ако за възпитаника сж чужди реалнитѣ потребности, лишенията и нуждитѣ на неговитѣ близни; ако той е неспособенъ да се пренесе мислено въ чуждата душа, въ чуждото положение и неволя? Ясно е, че ще трѣбва по-рано той да почувствува, да преживѣе до известна степенъ онова нравствено чувство, което искатъ да му препоръчатъ. Безполезна и праздна работа е да се говори на детето хубави думи за състраданието, напримѣръ, ако то никога не е бивало поставено въ положение, че да го почувствува въ самата действителностъ. Безъ това последно условие никакви анекдоти за състрадание и милосърдие не сж въ състояние да укажатъ желаното въздействие върху младитѣ слушатели. А не е мжчно да се възбуди у децата състрадание, вмѣсто неразположение и насмѣшки къмъ лошитѣ качества на нѣкои нещастници, стига да ги заинтересуваме съ тѣхния произходъ и история, както и съ зависимостта между развоя на характера и влиянието на жизненитѣ условия. Още повече, че децата проявяватъ голѣма и здрава любознателностъ досежно взаимоотношенията на нашия животъ. Трѣбва само умение да се насочва по благоприятния пжтъ на дълбокото и хуманно разбиране на живота. Конкретниятъ образъ на такова морално обучение ни е посочилъ голѣмиятъ руски писателъ Достоевски въ романа си „Идиотъ“.

Трѣбва още отъ малки децата да се привикнатъ къмъ „социално мислене“. Разнообразенъ и богатъ материалъ за беседи съ децата може да се събере при непосредственото наблюдаване разнитѣ отрасли на обществения и стопанския животъ на страната, изучаването на раси и страни, участващи въ производството на нашитѣ хранителни и потрѣбителни предмети и нѣща отъ първа необходимостъ.

Колко грижи, трудъ тревоги струватъ тѣ на тия, които ги работятъ и изготвятъ!

Истинското възпитание трѣбва да подготвя за живота, за неговитѣ положителни и отрицателни въздействия. Ролята на живота при възпитанието е грамадна, но не по-малко грамадна е и ролята на възпитанието къмъ сжщия животъ. Трѣбва по-рано възпитаникътъ да се запознае съ реалната страна на живота, ще трѣбва да му отворимъ, тъй да кажа, очитѣ къмъ фактитѣ и законитѣ на живота, съ които той ще се срѣща.

„На днешния животъ, казва проф. Фьорстеръ, е присжща, безспорно, голѣма развращаваща сила, обаче на нея може да се противопостави едно разумно и реално възпитание, годно да подготви младежта за борба съ врага. Ще трѣбва само учението за нравствеността, давано на младежта, да бжде преди всичко учение за живота, за неговитѣ задкулисни и велики тайни, за неговитѣ желѣзни закони“.

Казва се обикновено, че примърът, а не нравоучението, играе решаваща роля при нравственото възпитание. Това е само донѣкѣде правдоподобно, защото днешниятъ животъ крие въ себе си добри и лоши примѣри, които не могатъ да бъдатъ скрити отъ детския погледъ. Ето защо да се възлагатъ голѣми надежди върху действието на добрия примѣръ е нѣщо доста пресилено. Не трѣбва да се забравя, че детето срѣща на своя пътъ най-разнообразни примѣри, и никой не може да бже сигуренъ, че то ще вземе за образецъ великодушното, самопожертвувателността и т. н.; по-скоро могатъ да му въздействуватъ, така да се каже, отрицателнитѣ примѣри, които то ще възприеме по инстинктъ, понеже последнитѣ могатъ да бъдатъ въ очевидно и прѣко отношение съ неговото само-съхранение. А да застрахува детето отъ лошитѣ примѣри не е въ състояние никое възпитание. Ето защо се налага да се обяснява на децата, защо тѣ трѣбва да предпочитатъ добритѣ примѣри предъ лошитѣ. Това и днесъ се прави отъ нѣкои, но много неумѣло.

Има и такива, които смѣтатъ, че преподаването на морала има за прѣчка наследствеността, както изтъква това Ибсенъ въ нѣкои свои драми. Обаче другъ непо-малко именитъ писателъ — Бьорнсонъ — въ педагогическия си романъ „Семейството Куртъ“ ни сочи, че, въпрѣки наследствеността все може да се направи нѣщи за нравственото възпитание на младитѣ.

Друго възражение е, че сами социалнитѣ условия подпомагатъ развоя на всичко лошо, тъй като материалниятъ гнетъ, подъ който животътъ по-голѣмата частъ отъ хората, състоянието на семейния животъ днесъ, жилищнитѣ условия на широкитѣ народни маси, конкуренцията, бездѣлничеството на вишитѣ класи — създаватъ условия за голѣма морална поквара.

Тогавъ какво може да се направи въ случая?

Несъмнено е, че заздравяването на цѣлата социална обстановка на живота е отъ голѣмо значение за нравствената култура на всѣко отдѣлно лице. А нашитѣ учреждения сж вѣрно изражение на ония, които сж ги създали. Създаването на по-свършени учреждения не може безъ широка предварителна възпитателна работа. Значи въ всички обществени класи трѣбва да се възпита известенъ слой нравствено сформировани културни пионери, които сж необходимо предварително условие за всѣка действителна и здрава социална реформа.

Изключително насоченото внимание върху външнитѣ животови условия много малко подпомага създаването на силни личности, способни да взематъ върху си инициатива за обществени преобразования. Право бележи проф. Фьорстеръ, че подобно възпитание, което постоянно подчертава свързано-

стъта на човѣка съ външнитѣ условия, създава пасивно жизнено настрoение, парализираща волята и отслабваще енергията, когато основниятъ мотивъ на едно разумно и здраво нравствено възпитание трѣбва да предизвиква къмъ дейность и къмъ борба съ враждебнитѣ на човѣка сили, безразлично де се намиратъ тѣ — въ природата или въ самия общественъ животъ. Срѣдата е могъществена, обаче човѣкъ трѣбва да да стане много по-могъственъ. А такъвъ той може да бжде, стига да се приложатъ известни усилія за това: такъвъ трѣбва да бжде постоянниятъ припѣвъ къмъ нравственото възпитание на поколѣнията, такъвъ трѣбва да бжде изходниятъ постулатъ на всѣко разумно нравствено преподаване.

Преди всичко трѣбва да стане дума за дисциплината и наказанията. Въ случая всѣко сантименталничене съ децата е неумѣстно. „Ние, казва проф. Фьорстеръ, не сме за суровото възпитание, обаче ние сме и противъ възпитанието, което не знае изкупителни мѣрки“. Не наказание, а изкупление трѣбва да има. Всѣки простѣпкъ трѣбва да се изкупи съ нѣкоя положителна мѣрка. Напр., детето се е отнесло грубо съ слугинята. За тази си постѣпка то трѣбва да се накара единъ или нѣколко дни да помага при почистване на стаятъ и миене на сѣдoветѣ. Въ случая изкуплението ще бжде не актъ на унижение и мѣсть, а, наопаки, облагородяващо занятие, което трѣбва да корени отъ възпитаницитѣ всички лоши побуждения и привычки.

Тѣлеснитѣ наказания при нравственото възпитание си нѣматъ мѣсто и трѣбва да се изключатъ, защото могатъ да причинятъ физична повреда и защото сж непоносими за крайно нѣжната нервна система на днешната младежъ, у която нѣма вече нервитѣ на нашитѣ прадѣди: цѣлиятъ особенъ характеръ на нашата работа, днешниятъ начинъ на животъ, нашата културна атмосфера водятъ къмъ изнѣжване на нервната система и къмъ отслабване на съпротивителната ѝ сила по отношение на грубитѣ външни въздействия.

Тѣлеснитѣ наказания трѣбва да бждатъ съвършено изгонени при възпитанието и по чисто педагогични съображения. Коренната основа на всѣко нравствено възпитание е самоуважението, чувството на честьъ; а нѣма по-голъмо унижение за човѣшката личностъ отъ физичното наказание. Нека всѣки партизанинъ на тѣлеснитѣ наказания прочете „Записки изъ мъртвия домъ“ на Достоевски, за да се убеди, че тѣлеснитѣ наказания убиватъ човѣщината въ човѣка. Тѣ еднакво деморализиратъ както палача, така и жертвата, както възпитаника, така сѣщо и възпитателя.

Но ще се запита, може би, читателътъ, какъ да се постѣпва съ нарушителитѣ на класната тишина. Като най-добро срѣдство въ случая, проф. Фьорстеръ препоръчва да се създаде всрѣдъ младежъта здрава и стегната дисципли-

на, като се внесе между нея духъ на демократизъмъ и самодейностъ, т. е. самъ класътъ съ учителя да се грижатъ за реда и тишината въ класъ.

Отъ държането на децата къмъ прислугата може да се види бждащата имъ относба къмъ хората. Грубостта, неделikatността къмъ прислугата е източникъ на много пороци, ето защо на тоя моментъ отъ нравственото възпитание трѣбва да се обърне особено внимание. Обаче съ прости морални поучения тукъ нищо не може да се помогне. Да се повтаря постоянно: „трѣбва прилично да се отнасяшъ къмъ прислугата“, съвсемъ не е нравствено възпитание. Трѣбва подобно повеление да се зароди въ самата душата на възпитаника, а това съвсемъ не може да се постигне съ сухи нравоучения. Сжществено е, да се заинтересува детето съ самия реаленъ животъ на този или она наемнъ работникъ, за да почувствува то зачението на неговия трудъ за човѣшкия напредъкъ.

Трѣбва да се навеждатъ децата да се замислятъ, да се вдълбочаватъ по често върху живота на слугинята, на работника, на земеделеца, на занаятчията, на учения и т. н. и благо, което тѣхния трудъ носи за човѣка. Следвайки таквъ единъ пжтъ, ние постепенно ще облагородяваме децата, ще имъ съдействуваме да се самообладаватъ, да се взаимноуважаватъ — а това не е нищо друго освенъ нравствено възпитание.

Значи, потрѣбни сж „екскурзии задъ кулиситъ на живота“ и изъ самия животъ. Съ други думи казано, детето трѣбва да изучи, да опознае живота въ неговата сжщностъ, иначе не може да се очаква отъ него нищо добро. Опознали живота, децата ще станатъ не само истински образовани, но и действително нравствени хора. Ето защо, ще трѣбватъ помалко нравоучения, но повече уроци за живота, ако искрено желаемъ да постигнемъ толкова желаното истинско морално възпитание.

Д. Правдолюбовъ — София.

ВИНЕТКА.

Винетка е предградие на Чикаго. Думата „винетка“ е американо-индийска дума и значи „прекрасенъ край“. Тоя малъкъ градецъ лежи по севернитѣ брѣгове на езерото Мичиганъ, които нѣкога съ били покрити съ гжсти джбови гори. А сега тѣ сж измѣстени съ великолепни дворци, заобиколени съ обширни частни градини, безкрайни обществени паркове и мизливи ливади, по които тукъ-таме още стърчатъ, за да припомватъ миналото си величие, нѣколко престарѣли и пощадени отъ безмилостната човѣшка ржка широкостнчести

джби. Отъ изгрѣвъ до залѣзъ слънце, почти всѣки день, на чистъ въздухъ подъ тѣхнитѣ сѣнки прекарватъ многобройни групи ученици изъ чигагските народни училища. Тѣ само играятъ и пѣятъ. Пѣятъ и само се смѣятъ.

Повечето отъ мъжете на Винетка сж рентиери или сж по платени чиновници въ канторитѣ и фабриkitѣ на Чикаго. Съ една дума, гражднитѣ на Винетка сж богати хора. И на парата тѣ поглеждатъ като на срдство за цивилизация и духовенъ напредѣкъ, като орждие за наученъ и мораленъ прогресъ, а не като срдство за леностъ и властолюбие, като източникъ за гордостъ и грубостъ, като орждие за властъ и злини. И затова голѣма частъ отъ своитѣ парични срдства отдѣлятъ за изграждане на цѣности, а не на пороци. На тѣхнитѣ училища, библиотеки, музеи, театри и др. завиждатъ не само много американски градове, но даже и цѣль свѣтъ.

Три отъ училищата сж за ученици отъ 5 — 11 години. Това е долния курсъ. Но има училища и за ученици отъ 11—13 год. — горенъ курсъ. Отъ горния курсъ децата постъпватъ въ гимназията, специално организирана за децата отъ Винетка и отъ други още предградия. Ето какъ американскиятъ педагогъ С. Washburn (К. Уошбурнъ) ни ги описва :

„Училищнитѣ здания въ Винетка сж нови и чисти, съ много въздухъ и свѣтлина, привлекателни и отъ вънъ и отъ вътре. Училищата сж вънъ отъ града, далече отъ градския шумъ, всрдъ природата. Всичкитѣ сж заобиколени съ паркове и обширни поляни, по които децата до насита играятъ. Подоветѣ на класнитѣ стаи сж послани съ линолеумъ. Стенитѣ и таванитѣ сж боядисани съ блажна гължбова, бежова или въззеленикава боя. Бѣлата боя се избѣгва. Всѣка вечеръ пода, стенитѣ и таванитѣ се измиватъ. Всѣки ученикъ разполага съ маса и столче, наредени въ полукръгъ. Задъ катедрата на учителя е прикрепена подвижна на макари черна дѣска. Когато едната частъ на дѣската се издига на високо, другата — спада. Всѣки класъ си има библиотека, чиито книги сж подвързани отъ самитѣ ученици. По прозорцитѣ стърчатъ завеси, толкова разтворени, колкото позволява свѣтломѣрътъ, уредъ за измѣрване силата на свѣтлината. Класнитѣ стаи на малкитѣ сж мобилирани като у дома : съ легла, цвѣтя, кафези съ птици, аквариуми съ златни рибки и др.

Да влѣземъ въ нѣкоя отъ тия класни стаи, напр. въ игралната на подготвителното отдѣление, забавачницата. Цѣлата южна страна е грамаденъ прозорецъ. Близо до него е седнала учителката. Тя разказва реална изъ живота на децата приказка. Разказва съ нуждната интонация, жестъ и мимика. Около нея се сгушили на малки масички и столчета, около 25—30 петгодишни деца. Следъ разказване на приказката интонацията изби въ музика, а мимиката и жестътъ въ ритмички движения, въ танци. По-късно, музиката и танцитѣ се

обединиха. Още по-късно, подъ звуковете на изучената мелодия, приказката тръбваше да се сценира. И започнаха едни от момчетата да коват масички, креватчета и друга покръпнина, а момичетата да ушиват толкова куклички, колкото бѣха героитѣ въ приказката. За следъ обѣдъ куклениятъ театъръ бѣше вече готовъ.

Подготвителнитѣ отдѣления въ Винетка не преследватъ никакви академични цели. Тѣ съществуватъ само, за да създадатъ у децата обществени навици на почвата на взаимнитѣ отношения. И още, за да се развиятъ и творческитѣ детски сили.

Излизаме изъ подготвителното отдѣление и влизаме въ първото. Заварихме децата на работа. Четѣха безъ буквари. Едни отъ децата нареждаха цѣли разкази отъ изучени зрителни образи на печатни думи, а други само изречения. Всѣко споредъ силитѣ си. Твърде малко деца работѣха еднаква работа. Учителката изключително бѣше само измежду децата, пускаше имъ шеги, поправяше работата имъ, събираше на купъ известни групи и нѣщо тихичко имъ обясняваше и пр. Атмосферата въ класната стая носѣше отпечатѣкъ на свобода и въ сѣщото време на сериозна работа. Понѣкъсе време се раздаде на децата млѣко. Първачетата започнаха да пиятъ млѣкото съ сламки, а сѣщевременно пакъ продължаваха нареждането изречение и разкази. Следъ малката закуска децата изведнажъ се раздвижиха. По-предния день бѣха ходили въ близкия чифликъ. Още бѣха подъ прѣснитѣ впечатления на това, що бѣха видѣли тамъ. И пожелаха да измоделиратъ чифлика. За основа имъ послужи дѣното на единъ сандѣкъ, който синътъ на единъ бакалинъ бѣше донесълъ. Веднага една група награби гвоздеи и чукове и почна да стрси здаденията на чифлика, друга — отъ глина почна да моделира видѣнитѣ тамъ домашни животни, нѣкои отъ момичетата започнаха да ушиватъ кулки, които щѣха да ни представляватъ господарѣтъ, господарката и тѣхнитѣ слуги. Ученицитѣ въ най-разнообразно обучение и не отпадналъ интересъ минаха деня, безъ да се къса на искусствени часове, но често пѣти съ подълги отъ часозетѣ междучасия. Училищния звѣнецъ бие само при заточване на училищнитѣ занятия и при тѣхното свършване.

На другата сутринъ посетихме стаята по смѣтане. Тамъ децата ни очудиха съ своята активностъ и самодейностъ. Повечето отъ ученицитѣ не бѣха още дошли. Тѣ влизаха едно по едно въ класната стая, като у дома си, безъ никакви формалности. Следъ обичайнитѣ поздравления всѣко отъ тѣхъ отиваше до своето шкафче, изуваше се и обуваше своитѣ сандали, събличаше горното палто и обличаше своята сива престилка. Всички бѣха облѣчени като милосърдни сестри. Най-важното всѣко дете веднага, безъ вънкашенъ потикъ, сѣдаше на ма-

сичката си и започваше да работи. Никое не чакаше звънеца да удари, та да разтвори книгите. Всъко се учеше само. Приблжихме масата на Чарлза касапски синь, твърде приятно дете. Почти всички деца имаха розови личица и весели погледи. А най-важно, всички се чувстваха напълно свободни. Чарлз се упражняваше въ писменото дѣление на числата. За първи път почваше това действие. Прочиташе въ смѣтанката си простите обяснения на това действие и работѣше. Задачите следваха по своята мжнотия. Така Чарлз учеше уроците си самостоятелно. Следъ решението на всѣка задача, той сравняваше своя отговоръ съ дадените отговори въ смѣтанката. Всѣка задача въ смѣтанката имаше своя отговоръ. До грѣшките самичкъ се натѣкваше. Само когато срѣщаше нѣкоя непреодолима мжнотия, прибѣгваше до услугите на своите по-напреднали другари. Помощта на учителката бѣше изисквана само въ рѣдки случаи.

Нѣма да влизамъ въ подробности за работата на другите ученици, които работѣха приблизително въ сѣщия духъ — активно и самодейно. Ще кажемъ само, че учителката бѣше непрекъснато помежду учениците си. Въ всички трудни моменти имъ се притичаше на помощъ. Подпомагаше отдѣлно всѣко дете, но никога общо цѣлия класъ. Нѣкои отъ учениците, които бѣха завършили своята опредѣлена за тоя день работа по смѣтане, безъ нужното разрешение напуснаха кабинета по смѣтане и влѣзоха въ кабинета по английски езикъ. Следъ тѣхъ и ние отидохме тамъ. Около една грамадна маса бѣха насѣдали всички ученици и всѣко работѣше за себе си. Занятията вървѣха индивидуално: по-способните вървѣха напредъ, а по-слабите оставаха назадъ. Имаше ученици, които бѣха приключили осмата си учебна порция, а други едва нахлуваха въ втората. Всѣко дете работѣше на своя тема.

Но ето, най-после, доде времето и за игра. Децата отъ нѣколко стаи се отправиха къмъ игрището. Тамъ ги очакваше учителката по гимнастика. Набързо имъ помогна да се организиратъ въ нѣколко състезателни групи. Децата започнаха игрите, а тя само ги гледа и имъ се радва. Всички детски игри бѣха нагласени за развиване на спортни и другарски чувства, настойчивостъ и съревнование. Времето за игра изтече. Децата, които играеха, подъ такта на нѣколко маршови пѣсни, почнаха да навлизатъ въ класовете си. Следъ малко, тѣхните мѣста отъ други се заеха. По петите на първата група влѣзохме въ кабинета по пѣние. Пияното задрѣнка. Най-напредъ учениците заучиха една народна мелодия. Следъ това мелодията я въплотиха въ ритмични движения. Връзката между музиката и движенията бѣше дивна, красива и естествена. Тука всѣки ученикъ бѣше длъженъ не само индивидуално да приспособи своите движения нѣмъ такта на мелодията, но и

къмъ такта на другитѣ. Нѣма по-мощно сръдство за развиване у децата общественото чувство отъ ритмичната гимнастика, па била тя по системата на Демоора, Дунканъ или Далкроза. Когато ученицитѣ се поумориха, учителката почна да чете художествено едно поетическо произведение. Всичкитѣ правила на интонацията, тембра и мелодията на гласа бѣха спазени. Когато учителката четѣше, ученицитѣ бѣха така пленени отъ разказа — стоеха като мъртви, заковани. Следъ разказа се започна анализа върху характеристикѣ на героитѣ. И това ставаше съ ученици отъ III и IV отдѣление. Въ Винетка нѣма отдѣление, а има групи по възраст на ученицитѣ.

По нѣкое време училищниятъ звѣнецъ удари тревожно. Ние помислихме, че въ училището има пожаръ. Не — това е било знакъ за прибиране на всички ученици въ театралната зала за обща конференция. Ученицитѣ внимателно прибраха пособията си, заключиха ги въ шкафчетата и се запжтиха за салона. Следъ като ученицитѣ си избраха председателъ и секретаръ, започнаха да обсъждатъ „Историята на книгата.“ Тая тема имъ бѣше общо зададена преди 2—3 дня. Децата едно по едно се изказваха, какво сж чели и слушали по тоя въпросъ. Следъ свършване дебатитѣ, бѣше избрана комисия, която да напише своя докладъ по разглеждания въпросъ. Въ общата училищна библиотека имаше много такива доклади на най-разнообразни теми, подвързани въ часоветѣ по рчна работа.

Искахме да видимъ, какъ става обучението по общественитѣ науки, затова трѣбваше да посетимъ класоветѣ на дванадесетъ-годишнитѣ деца. Нѣкои отъ ученицитѣ бѣха прочели разказитѣ за викингитѣ, а други — още не. Изучването на викингитѣ включваше въ себе си историята и география на смѣлитѣ норвежци. Въ училищата на Винетка историята и географията сж единъ и сжщъ предметъ. Четейки за викингитѣ нѣкои отъ ученицитѣ чертаеха карти, други отбелязваха въ начертанитѣ си карти мѣстата, кждето сж живѣли тѣзи герои. Следъ като по такъвъ начинъ ученицитѣ изучиха живота на викингитѣ, започна драматизация. Ученицитѣ бѣха решили, презъ единъ отъ днитѣ на идущата седмица да устроятъ „денъ на викингитѣ“. Затова искаха да обърнатъ класната си стая на зала за викингитѣ. Най-напредъ направиха трона, на който трѣбваше да седи водителътъ на викингитѣ. Една група момичета декорира съ домашни килимчета трона, друга група момчета започнаха да приготвяватъ лодката на викингитѣ, трета — щитоветѣ и пр. Презъ всичкото време ученицитѣ пѣха норвежки народни пѣсни, които бѣха предварително заучили. Презъ това време единъ отъ ученицитѣ домъкна единъ говежди рогъ, изпросенъ отъ касапницитѣ. Радостното настроение се приповдигна. Веднага нѣкои отъ по-първитѣ рисуващи на класа почнаха да декориратъ рога

като чаша за пиене, точно тъй както бѣ описанъ въ разказитѣ. Всѣки ученикъ проявяваше активностъ, споредъ способноститѣ. Следъ като се приготви сцената, започна подъ обща критика драматизиране на разказа. Актьоритѣ бѣха избрани отъ самитѣ ученици. Въ „деня на викингитѣ“ всички останали класове посѣтиха драматизирания разказъ“.

Въ Винетка всѣки ученикъ се учи самъ. Само въ крайна нужда се прибѣгва до учителевата помощъ. При това всѣки ученикъ върви напредъ, споредъ способноститѣ. Слабитѣ ученици не задържатъ по-силнитѣ. Дава се широкъ примѣръ на творческата детска активностъ. И затова, всичко тамъ се драматизира, моделира, илюстрира, т. е. въплъщава. Въ по-долнитѣ отдѣления обучението става по далтонския планъ, а въ по-горнитѣ — по проектния методъ (комплексната система). Нѣма учебни предмети, а жизнени цели, които децата изучаватъ отъ различна гледна точка. И затова нищо излишно не се учи. Знанията по такъвъ начинъ сж систематизирани, наредени, асоциирани едно съ друго. Не сж разбъркани като на блѣсканитѣ вещи въ човала на нѣкой вехтошаръ.

Училищата въ Винетка не представляватъ завършенъ типъ. Педагогическата лаборатория при училището всѣки день промѣня много отъ елементитѣ на съществуващитѣ методи. Изхвърля стари, приема нови. Всѣки день, всѣки часъ методитѣ тамъ се освежаватъ.

За Винетка—планъ има обширна вече литература, 2-3 педагогически списания за популяризиране практиката на плана и пр. Затова нека не е чудно, че тоя планъ все повече и повече печели почва въ американскитѣ народни училища.

Графиня М. Кароли.

ОБРАЗОВАНИЕТО ВЪ СЪВЕТСКА РУСИЯ.

Александъръ III, бащата на Николай II, написалъ върху докладъ на свой министъръ следнитѣ редове:

— „*Нещастие е, че селянитѣ изпращатъ децата си въ училище. Трѣбва да се премахне образованието*“.

Ленинъ казалъ:

— „*Три нѣща ни сж потрѣбни: да учимъ, още да учимъ и пакъ да учимъ*“.

Рускиятъ народъ днесъ следва програмата на Ленинъ. Съ трескава бързина той се стреми да спечели загубеното време.

Той вѣрва въ науката съ сжщо такъвъ мистицизмъ, съ какъвто нѣкога е вѣрвалъ въ религията. Въпрѣки грамадни-тѣ суми, които правителството трѣбва да изразходва, за да

изпълни петгодишния планъ („петилѣтката“), то не прави никакви икономии въ бюджета на народната просвѣта. Въ бюджета за 1913 г. били предвидени само 4% отъ държавнитѣ приходи за образованието, а сега за него се изразходватъ 20%. Въ бюджета за петгодишниятъ планъ сж предвидени 4 милиарда рубли, за да се осъществи напълно задължителното основно образование. Презъ време на царското управление имало 73% неграмотни. Свѣтовната и гражданска война увеличила тоя процентъ. Но отъ 1924 г. съветскитѣ водачи заработили най-енергично да го намалятъ.

Ето нѣколко цифри, които Милютинъ, замѣстникъ на Бубновъ, комисаръ на народната просвѣта, благоволи да ми даде:

Презъ 1914 год. посещавали училищата 8,000,000 деца; презъ 1928 г. — 9,800,000; презъ 1930 г. — 11,790,000; презъ 1931 г. — 13,500,000 деца.

Той се надѣва, че тѣхния брой презъ 1932 — 1933 г. ще достигне 17,000,000. Преди войната само 2% отъ женитѣ били грамотни; сега сж грамотни 8%.

Задължителното обучение е въведено въ съветската република отъ 1930 г. По-рано курсътъ на основното училище билъ четиригодишенъ; сега е седмогодишенъ.

Въ селата задължителното обучение не може още да се приложи, понеже нѣма достатъчно помѣщения и учители. Но властитѣ сж взели мѣрки да построятъ навсѣкжде училищни сгради и да подготвятъ нови учители. Споредъ петгодишния планъ, презъ 1933 г. броятъ на учителитѣ трѣбва да се увеличи съ 235,000 души. Сега има 265,000 учители.

Огразователната система се гради върху следнитѣ четири начала:

1. Не само основното, но и висшето образование трѣбва да бжде достъпно за цѣлото население.

2. Училищата трѣбва да бждатъ трудови. Умственото образование трѣбва да се свърже съ рѣчния трудъ, за да могатъ ученицитѣ да усвоятъ практиката тъй добре, както и теорията. Нито едната, нито другата не трѣбва да се подценя, защото и дветѣ сж еднакво необходими за обществото.

3. Да се премахнатъ контраститѣ между селото и града, та по тоя начинъ да се сближатъ селяни и граждани.

4. Да се даде възможностъ на всички народности въ съветския съюзъ да се учатъ въ свои училища на родния си езикъ.

Между класическото образование въ Европа и сегашното образование въ Русия има съществена разлика. Въ европейскитѣ училища децата учатъ много работи, отъ които не ще иматъ никаква нужда въ живота.

Въ Русия образованието е тѣсно свързано съ бждащото на младежта. Рускитѣ младежи, когато излѣзатъ отъ училището, не ще знаятъ, разбира се, да възпроизвеждатъ речитѣ

на Цицерона или да ви изброяват годинитѣ, презъ които сж царували различнитѣ римски императори, но тѣ ще ви кажатъ точно броя и дължината на турбинитѣ въ Днепрострой; ще познаватъ добре новото растение, отъ което се добива съветскиятъ каучукъ, и броя на тракторитѣ, необходими за петгодишния планъ.

Съветската образователна система е доста сложна. Тя обхваща не само обучението на децата, но и онова на възрастнитѣ. Умѣстно е, прочее, да разграничимъ едното отъ другото. Ще разгледамъ най-напредъ образованието на младежта.

Ясли, дето малкитѣ деца, съ съгласието на майкитѣ, се отглеждатъ, докато станатъ тригодишни.

Забавачници за деца отъ 3 до 7 год. Обучението въ тѣхъ не е задължително, както и въ яслитѣ.

Училища съ 4 или 7-годишенъ курсъ за деца отъ 8 до 12 или отъ 8 до 15 години. Правителството възнамѣрява да увеличи курса на тѣзи училища отъ 7 на 9, а по-късно и на 10 години. Тогава всички младежи до 18-годишната си възраст ще получаватъ еднакво образование, както ученицитѣ въ западноевропейскитѣ срѣдни училища.

Съветското правителство се стреми да превърне „семи-лѣтката“ (училището съ седемгодишенъ курсъ), която съответствува на западноевропейското основно училище, въ „фабрично училище“. Такива училища ще се отварятъ при фабрикитѣ въ градоветѣ и при колхозитѣ (колективнитѣ стопанства) въ селата.

Сега на 16-та или най-късно отъ 18-та си година ученицитѣ могатъ да се подготвятъ за фабрични работници въ работнишкитѣ училища, отворени при фабрикитѣ. Хиляди ученици могатъ да продължатъ образованието си въ срѣднитѣ и висшитѣ технически училища.

Цѣлата система е изградена върху началото, да се подготвятъ колкото е възможно по-скоро многобройни специалисти. Презъ първитѣ две години отъ петгодишния планъ всички проекти за подготовка на специалисти били осъществени. Въ плана било предвидено да се увеличи броятъ на ученицитѣ въ висшитѣ технически училища до 209,000 презъ 1932—1933 год., но още презъ 1929 — 1930 г. броятъ имъ достигналъ до 212,5000.

За срѣднитѣ технически училища планътъ предвиждалъ 324,000 ученика презъ 1932 — 1933 г., а вече презъ 1929 — 1930 г. имало 317,000 ученика.

Предвижданията на плана относно подготовка на специалисти, значи, ще бждатъ не само осъществени, но и значително надминати. Презъ тая година въ висшитѣ училища ще бждатъ приети двойно повече студенти, отколкото презъ 1929 год., и почти двойно повече въ срѣднитѣ технически

училища. Въ работнишките факултети ще постъпят седем-пжти повече студенти.

Въ Ленинградъ посетихъ новъ типъ училище съ седем-годишенъ курсъ (Семилѣтка). За съжаление, тамъ нѣмаше деца, понеже бѣ ваканция. То е съвсемъ ново, наскоро пострено. Голѣма циментова сграда съ грамадни прозорци, свѣтла, хигиенична, разположена срѣдъ градина.

Въ всѣко отдѣление има по 40 деца. Въ долния курсъ преподаватъ стари педагози, но за горния курсъ предпочитатъ млади учители.

Всѣки учитель обучава ученицитѣ си презъ цѣлия курсъ по три или четири години. Той преподава всички учебни предмети въ отдѣлението.

Съветското училище съвсемъ се различава отъ западноевропейското. Понѣкога то прилича на работилница или фабрика.

Нѣма учебни стаи съ чиновове. Навсѣкжде виждате машини, разновидни орждия, части отъ трактори и автомобили, дърводѣлски тезгяхи и др. т.

Влизаме въ химическия лаборатории. Тѣ сж наредени споредъ последната дума на науката. Група американски учители, които посещаватъ училището заедно съ насъ, ни увѣржаватъ, че то е уредено по-добре отъ американскитѣ училища.

Напримѣръ, на всѣка ученишка маса е поставена по една Бунзенова лампа. Въ учебната стая по география — грамадна карта на Съветския съюзъ, на която сж представени всички природни богатства съ естествени материали: каменни въглища, азбестъ, газъ, злато, памукъ, каучукъ, чай и др.; електрическиятъ станции сж отбѣлязани съ малки свѣтящи лампички. По тая карта ученицитѣ нагледно и лесно могатъ да изучатъ своята страна. Цѣлиятъ петгодишенъ планъ е представенъ графически върху стенитѣ.

Историята не се преподава така, както се преподава въ всички западноевропейски училища. Пренебрѣгватъ се на пълно имената на царетѣ, датитѣ на войнитѣ. Само развитието на голѣмитѣ народни движения, логическиятъ последици отъ революциитѣ и отъ стопанскитѣ преобразования се изучаватъ. Едно съчинение на 11 годишно момче. Отбелязвамъ темата: „Разлика между феодалната и търговската държава“.

Ето единъ класъ, въ който презъ годината е работено 3,820 часа: 400 часа сж употребени за изучаване на обществознание и история, 500 — за руска литература, 500 — за математика, 300 — за физика, 190 — за химия, 190 — за география, 890 — за ржченъ трудъ, 330 за ботаника, зоология и геология, 200 — за рисуване и архитектура, 320 — за чужди езици.

Подробно се изучава и програмата на съветското управ-

ление. Всички ученици четат речитъ на Сталинъ и всички решения на централния комитетъ.

Особени грижи се полагатъ за физическото възпитание. Има голъмъ гимнастически салонъ.

Възпитателниятъ методъ е подробенъ. Не се позволява на учителитъ да наказватъ, да мърмятъ. Битото дете има право да се оплаче противъ родителитъ или учителитъ си въ сжда.

Децата се сждятъ сами. Ако нъкой ученикъ наруши дисциплината, ученишкиятъ съветъ, избранъ отъ самитъ ученици, мърми провинилия се.

Ученишкиятъ съветъ изпращатъ свои делегати въ учителскиятъ съветъ и заедно съ тѣхъ решаватъ, какъ да се постъпи, когато нъкой ученикъ извърши тежка простъпка.

Всѣко училище има свой родителско-учителски комитетъ („Совродъ“). Родителитъ иматъ право и сж длъжни да контролиратъ училищната работа, да даватъ мнения и да извършватъ промѣни, ако това е необходимо.

Ученицитъ работятъ всѣкога на групи. Нови уроци се преподаватъ само, когато всички ученици отъ групата сж усвоили преподадения вече урокъ. Поради туй нъма, както въ западно-европейскитъ училища, слаби ученици, които оставатъ назадъ въ класа.

Всѣкога ученицитъ работятъ колективно и напредватъ заедно. Силнитъ помагатъ на слабитъ. Цени се не успѣхътъ на нъколкото силни ученици, а срѣдниятъ успѣхъ на класа. Общото съревнование играе сжщата роль, както въ фабричитъ. Има „ударни бригади“ които съ своя трудъ даватъ примѣръ на другитъ ученици. Тѣ могатъ да извършатъ за половина година това, което другитъ извършватъ за една година. Имената на напредналитъ групи се отбелязватъ на картони, окачени на училищнитъ стени. Изпититъ сж премахнати. Учителитъ, които познаватъ своитъ ученици, ги разпредѣлятъ споредъ способноститъ имъ. Така подбиратъ ученицитъ за различни групи.

Въ околноститъ на градоветъ, въ горитъ или въ планинитъ сж уредени училища за деца, предразположени къмъ туберкулоза. Наричатъ ги „горски училища“. Посегихъ едно такова училище въ околността на Москва. То е построено срѣдъ борова гора, бивша собственостъ на единъ притежателъ на златни мини.

Тълпа деца, облѣчени само въ бански гащички, съ низко остригани коси, шумно ме посрещна. Докато стояхъ тамъ, вѣрвахъ, че се намирамъ въ училище за момчета.

Едва като тръгнахъ, разбрахъ, че ученицитъ сж момчета и момичета — толкова много си приличаха единитъ и другитъ. Научихъ, че 83% отъ тѣхъ сж деца на работници и 17% деца на чиновници. Работнишкитъ деца винаги сж повече.

Това училище е отворено цѣла година. Голѣмо предимство е за слабигѣ деца да прекаратъ зимата на полето. Тамъ тѣ могатъ да играятъ на чистъ въздухъ и сѣщевременно да се учатъ.

Да разгледаме сега обучението на възрастнитѣ. Непосещавалитѣ училищата съ четири или седемгодишенъ курсъ могатъ да постѣпятъ, следъ като завършатъ специаленъ едногодишенъ или двугодишенъ подготвителенъ курсъ, въ *работнишкитѣ факултети (Рабфак)*, открити при фабрикитѣ. Тамъ се приематъ ученици на възраст отъ 16 до 30 години. Тия факултети сѣ технически училища съ тригодишенъ курсъ. Тѣ подготвятъ техници. Който ги завърши, може да постѣпи въ висшитѣ технически училища, отъ които може да получи дипломъ за инженеръ.

Работнишкитѣ факултети се различаватъ отъ срѣднитѣ технически училища. Въ пързитѣ постѣпватъ възрастни, безъ да се изисква отъ тѣхъ предзарителна подготовка. Въ вторитѣ се приематъ само ученици, на възраст отъ 16 до 18 години, завършили училище съ седемгодишенъ курсъ. И отъ дветѣ училища, обаче, може да се постѣпи въ висшитѣ технически училища.

Курсътъ на послѣднитѣ е четиригодишенъ.

Благодарение на тая система, всѣки работникъ може да добие висше образование, макаръ и да не е свършилъ основно училище.

Ученицитѣ иматъ дневно по три часа теоретически и по три часа практически занятия. Презъ втората година работятъ по единъ день въ училището и единъ день въ фабриката. Презъ това време тѣ получаватъ безплатна квартира и храна и, вънъ отъ това, за извършената работа имъ плащатъ по 38 до 75 рубли на месецъ. Ако работятъ въ фабриката, получаватъ опредѣлената работнишка надница. Стипендии не се даватъ само на ония студенти, чийто родители иматъ достатѣчни приходи.

Броятъ на работнишкитѣ факултети на срѣднитѣ и висшитѣ технически училища бърже се увеличава, понеже Съветитѣ иматъ голѣма нужда отъ многобройни инженери. Сега има 480 такива училища. Въ сравнение съ 1914 година, броятъ имъ е увеличенъ съ 427·5%. Преди войната въ цѣлата империя имало само 91 висши технически училища. Единъ студентъ тогава струвалъ на държавата 8 рубли; сега ѝ струва 68 рубли.

Презъ 1927 год. отъ студентигѣ въ всички висши училища 27% били работници, а презъ 1930 г. — 47%. Процентътъ на работницитѣ най-бърше се увеличилъ въ висшитѣ индустриални училища: отъ 42% презъ 1928 г. — на 57% презъ 1930 год. Презъ 1931 год. въ всички висши училища имали 52% работници, а само въ индустриалнитѣ училища —

около 64%. Въ другитѣ висши училища (стопански, земледѣлски; педагогически, медицински) процентътъ на работниците не се е увеличилъ.

Съветското работническо законодателство покровителствува детския трудъ.

Рудокопачитѣ на възраст отъ 14 до 16 години работятъ само 4 часа. Тѣ сж освобождени отъ нощенъ трудъ. Младешитѣ, които не сж навършили 18 години, не се допускатъ въ индустрии, опасни за здравето.

Цѣлото население съ чужда енергия се бори срещу неграмотността, даже въ най-отдалеченитѣ области, като Дагестанъ, Азеберджанъ, Уралъ или Срѣдна Азия. Жителитѣ сами градятъ своитѣ училища и уреждатъ курсове за неграмотнитѣ. Въ Уралъ, напр., тѣ сж успѣли, безъ помощта на правителството, да ограмотятъ съ собствени срѣдства 72% отъ неграмотнитѣ.

Въ Баку едно отъ най-интереснитѣ нѣща е клубътъ на мюсюлманскитѣ жени.

Той изпраща своитѣ членки въ най-затѣнтенитѣ села, за да обучаватъ неграмотни.

Благодарение на тоя трудъ, въ края на 1931 г. три четвърти отъ населението на Съветския съюзъ ще знае да чете и пише (преди войната само една трета отъ населението било грамотно).

Общиятъ брой на ония, които посещаватъ различни училища и курсове, възлиза сега на 60 милиона. Това значи, че въ Съветския съюзъ сега отъ всѣки петъ жители двама получаватъ нѣкакво образование.

Интересно е да се отбележи, че презъ 1931 г. борбата срещу неграмотността е надминала съ своя широкъ размахъ всички предвиждания на петгодишния културенъ планъ, приетъ отъ съветския конгресъ.

Така, прочее, въ тази областъ петгодишния планъ е билъ осъщественъ съ две и половина години преди опредѣния срокъ.

Усилията на всички общини сж съсредоточени върху пълното превъзпитаване на своитѣ членове. Клубове, библиотеки, читални, червени почивални въ фабричитѣ, образователни игри въ парковетѣ, обучение чрезъ размѣна на писма, водено въ всички училища съ седмогодишенъ курсъ, многобройни музеи съ комитети, натоварени „да ликвидиратъ съ невежеството въ изкуството“, образователни кина, радио, пжтуващъ работнически театръ, — всичко служи на общото образование.

Ако въ трамвая разгърнете вестникъ, веднага много любопитни глави се навеждатъ къмъ васъ. Жени, старци, деца — всички започватъ да четатъ надъ рамото ви официалнитѣ

съобщения за производството на фабриките въ Сталинградъ или последнитѣ новини за испанската революция. Не може да се освободите отъ впечатлението, че винаги се намирате въ едно голѣмо училище, препълнено съ ученици, жадни за наука и образование.

Ролята на децата въ възпитанието на възрастнитѣ е твърде важна. Усърдието, съ което се отдаватъ на тая работа, прави силно впечатление. Въ една забавачница видѣхъ на стената такъвъ надписъ: „Майко, можешъ спокойно да ни оставишъ да играемъ тукъ, а ти по-скоро се научи да четешъ“.

Децата учатъ родителитѣ си да провѣтряватъ стаятъ, да измиватъ ржцетѣ си преди ядене, да използватъ четката за зъби. Между колективнитѣ работи, извършвани отъ децата, една е особено важна. Всѣко дете отъ 10 години нагоре е длъжно да запознае съ азбуката нѣколко възрастни лица, често пѣти собствентѣ си родители.

Децата се разпредѣлятъ въ града по улици и уреждатъ курсове за домашнитѣ слуги.

Наскоро група „пионери“ (деца на възраст отъ 8 до 16 години) предприели здравна борба противъ паразититѣ и нечистотата въ жилищата. На тѣхното знаме било написано: „Ние диримъ най-нечистото жилище“.

Като го намѣрили, тѣ опредѣлили вида на паразититѣ въ него, нарисували ги и залепили рисунката на вратата. Унизенитѣ обитатели веднага се заловили да почистятъ и дезинфекциратъ жилището си. Едва следъ това децата имъ позволили да отлепятъ отъ вратата неприятната рисунка.

Не трѣбва да се забравя, че тая дейна и пламенна младежъ образува истинска непобедима армия, циментирана съ желѣзна дисциплина, подържана отъ самитѣ деца. Тя брои 4,500,000 пионери (отъ 7 до 22 години), 3,500,000 комсомолци (отъ 16 до 22 години) и ще бжде засилена съ 6,000,000 деца на възраст отъ 3 до 7 години. Върху нея се гради надеждата на Русия.

Ем. Д. Шрайберъ

МАЙКАТА И ДЕТЕТО ВЪ СЪВЕТСКА РУСИЯ

Жената въ Русия е свободна. Политическитѣ права, разпредѣлението и заплащането на труда сж еднакви за двата пола. Съветскитѣ власти се стремятъ да привлѣкатъ жената въ всички клонове на народното стопанство и особено въ индустрията. Ето нѣколко цифри, които посочватъ броя на работничкитѣ презъ последнитѣ години; презъ януарий 1926 год. — 642,000, презъ януарий 1928 год. — 726,000, презъ

януарий 1929 год. — 804,000, презъ януарий 1930 год. — 830,000 жени.

Работничкитѣ сж 30 % отъ всички индустриални работници. Това число е значително, като се взематъ предъ видъ физическитѣ усилия, които се изискватъ въ тази областъ на дейността.

Женскитѣ трудъ е специализиранъ. Тоя резултатъ е постигнатъ, благодарение на техническото обучение. Въ училищата при фабрикитѣ женитѣ съставятъ $\frac{1}{3}$ отъ всички ученици.

Бащинство.

Споредъ съветското законодателство, семейство се гради върху своя естественъ произходъ. Не съществува разлика между законно и незаконно раждане. И неомъжената майка се покровителствува и почита, както и законната съпруга.

Когато неомъжена жена стане майка, тя съобщава името на бащата на всето дете.

Твърде малко доказателства сж потрѣбни, за да потвърдятъ истинността на нейнитѣ заявления. Достатъчно е неколцина свидетели да сж срѣзали бждащата майка, заедно съ предполагаемия баща, за да бжде последниятъ задълженъ да се грижи за нея презъ време на деветмесечната бременностъ и шестъ месеца следъ раждането.

Бащата е длъженъ да плаща половината отъ разходите за издръжката на детето въ пансионъ, докато стане то на 18 години. Размѣрътъ на вноската е различна за различнитѣ области. Майката е длъжна да плаща другата половина. Това е нова идея, която установява равенството въ задълженията между двата пола.

Децата не могатъ да бждатъ за жената срѣдство за придобиване на доходи. Тя може да има едно или нѣколко деца, но винаги е длъжна да се грижи за издръжката имъ, наравно съ мъжа.

Ако родителитѣ не могатъ да внасятъ напълно вноскитѣ за пансиона на децата си, държавата плаща разликата.

Децата на неомъженитѣ родители носятъ името на бащата или майката, споредъ както реши последната.

Нѣма, прочее, деца родени безъ бащи. Тая наредба, наистина, води къмъ много произволи, но има хора, които се грижатъ да ги отстранятъ.

Покровителство на майкитѣ

Взети сж и твърде грижливо се прилагатъ мѣрки за покровителство на бременнитѣ жени. Бждащата майка има право на 16 седмици отпускъ съ пълна надница. Съветската жена получава отъ държавата отъ деня на раждането сума, равна на едномесечнитѣ ѝ надници, за да посрещне първитѣ

нужди на детето, и потребното облъкло за него. Всички жени и деца се ползватъ съ безплатна лѣкарска помощъ.

Твърде много усилия сж употребени, за да се построятъ родилни (майчини) домове. Между ония, които посетихъ, родилния домъ „Клара Цеткинъ“ заема първо мѣсто. По своята уредба, чистота и модернизъмъ той може да служи за образецъ. Неговитѣ сто и петдесетъ легла никога не сж празни. Всѣка жена лежи тамъ шесть дни, ако раждането е било нормално. Посещенията сж напълно забранени.

Голѣми табли сж закачени на стенитъ въ приемнитѣ салони, въ които се влиза направо отъ улицата. Бащитѣ отиватъ да ги преглеждатъ, за да узнаятъ, дали имъ е родено момче или момиче. На други табли се посочва всѣка вечеръ, какво е здравното състояние на всѣка родилка.

Млѣко за бебетата.

Двадесетъ майчини домозе, макаръ и не така добре уредени, сж открити въ Москва. Всички жени отъ града раждатъ въ клиниката. Голѣма пропаганда се води въ полза на майчиното кърмене.

При всѣка фабрика има подслонъ за деца. На майкитѣ се позволява да отиватъ тамъ презъ всѣки три часа.

Има наредба за разпредѣление на майчиното млѣко. Майки, които иматъ повече млѣко, следъ като накърмятъ своитѣ деца, даватъ излишъка отъ него за ония деца, чиито майки нѣматъ достатъчно или никакъ млѣко. Чуждото женско млѣко се обеззаразява. За него се плаща по 6 рубли за литъръ. При тежки случаи всѣкога се знае, де може да се намѣри женско млѣко.

Въ Москва сжществуватъ три „млѣкарници“, които всѣки день получаватъ по 10 до 20 литра човѣшко млѣко.

Такива сж грижитѣ на майчинството. За децата, които се кърмятъ изкуствено, сж уредени особени „млѣкарници“ въ голѣмитѣ центрове. При всѣка отъ тѣхъ има лаборатории, въ които млѣкото се анализира. Майкитѣ плащатъ по 10 до 12 копейки за единъ биберонъ млѣко — споредъ надницитѣ, които получаватъ. Беднитѣ не плащатъ нищо. Въ Москва се продаватъ дневно по 9,000 до 10,000 биберона млѣко.

Борба противъ детската смъртностъ.

Въпрѣки мѣрkitѣ, насочени да се ограничатъ ражданията, процентътъ на последнитѣ, който презъ 1913 год. билъ 46·8 на хиляда, сега е 42·7 на хиляда жители. Детската смъртностъ отъ 29·7 на хиляда презъ 1913 г. е намалѣла на 16·4 на хиляда презъ 1929 г. (за децата на възраст до една година).

Работи се усилено да се намали детската смъртностъ. Съветската власть е създадала за тая цель 8,750 диспансера.

срещу 35 преди войната. Смята се, че въ градовете 50 % от децата сж подъ лѣкарски надзоръ. Лѣкари и милосърдни сестри редовно посещаватъ домовете и даватъ нужнитъ съвети за отглеждането на децата.

Въ голѣмитъ градове, като Москва, Ленинградъ, Одеса, 90 до 95 % отъ децата сж поставени подъ такъвъ надзоръ.

Не е така, обаче, въ селата, особено въ сния, които сж отдалечени отъ градскитъ центрове и сж лишени отъ превозни сръдства. Тамъ проблемата е много трудна. Все пакъ и за тѣхъ се прави нѣщо. Групи отъ млади лѣкари се изпращатъ въ най-отдалеченитъ села, за да организиратъ борбата срещу детската смъртностъ.

Това, разбира се, е недостатъчно. Трѣбва още много да се направи, за да се намали смъртността на селскитъ деца.

Съветско семейство.

Бащата и майката работятъ по седемъ часа дневно. Какво става презъ това време съ децата имъ?

Доколкото можахъ да разбера, доста често нѣкоя баба или друга възрастна жена отъ семейството, която не работи, се занимава съ тѣхъ. Така се избѣгва нуждата да се изпращатъ децата въ ясли или подслони.

Многобройнитъ детски ясли, открити отъ съветитъ, сж настанени обикновено въ бивши частни хотели. Впечатлението отъ тѣхната външностъ често е неприятно. Но още отъ входа вие съзирате чистота и грижи за хигиена.

Посетихъ нѣколко отъ тѣзи ясли. Всѣки посетителъ е длъженъ да облѣче блуза, за да се избѣгне внасянето на прахъ отвънъ.

Помѣщенията сж свѣтли и добре се провѣтриватъ.

Когато влизатъ тамъ, децата събличатъ цѣлото си облѣкло и обличатъ чисти долни и горни дрехи, дадени отъ яслитъ.

Директоркитъ на повечето ясли сж лѣкарки. Персоналтътъ, който се грижи за децата и за домакинската уредба, е многоброенъ. Понеже работнишкиятъ трудъ не е скѣпъ, работничитъ сж много. Това е твърде важно за тия заведения.

Москва има 200 ясли, въ които сж подслонени 143,000 деца. Съветитъ сж изразходвали презъ 1930 г. 50 милиона рубли (около 3 1/2 милиарда лева) за детски ясли.

Ако майката печели месечно 100 рубли, праща две и половина рубли за детето; ако печели 225 рубли, плаща 9 рубли.

Вечеръ, когато се връща отъ работа, майката взима детето си и го отвежда у дома си. Само, презъ вечери, когато отива на театъръ или на кино съ билетъ, даденъ ѝ отъ фабриката, тя оставя детето си въ яслитъ, които сж отворени и нощемъ. Благодарение на туй, тя не е принудена да води съ себе си вечеръ детето си, както това става другаде. Нико-

га въ Русия не могат да се видят деца изъ театритѣ и кината за възрастни.

Въ спортнитѣ игрища и общественитѣ градини сж запазени голѣми мѣста за децата. Подъ надзора на жени-специалистки децата прекарватъ тамъ цѣль день, когато родители-тъ имъ се занимаватъ съ спортъ или други развлѣчения.

Вънъ отъ това, за да запълнятъ това време, иматъ детски театъръ, кукленъ театъръ и детски кинемотографъ. Уреждатъ и колективни игри, съ които се стремятъ да развиятъ у децата смѣлостъ или любовъ къмъ машинизма и къмъ войната. Въ особени салони децата се упражняватъ да стрелятъ съ дървени картечници.

Въ голѣмитѣ народни трапезарии има отдѣлни детски салони, снабдени съ малки маси и столове, отговарящи на ръста на малкитѣ клиенти. Срещу 23 копейки всѣко дете може да получи тамъ една супа, млѣко съ оризъ или грисъ и десертъ.

За децата — бозайничета сж уредени голѣми млѣкарници, въ които млѣчото се продава въ биберони. Посетихъ такава млѣкарница въ Москва. Тя е снабдена съ най-модерни германски уреди и твърде добра лаборатория за анализиране на употребяваното млѣко.

Разводи.

Разводитѣ сж най-простото нѣщо въ Съветска република. Тѣхнитѣ брой е твърде голѣмъ. На 50 брака се падатъ по 12 до 14 развода.

Такъвъ е приблизително процентътъ на разводитѣ и въ Америка. Но въ Русия има нѣщо, което ние не знаемъ. То показва, че тамъ много се грижатъ, за да запазятъ семейството. Ако съпружитѣ иматъ деца, мжчно могатъ да получатъ разводъ.

Тѣ трѣбва да се явятъ предъ сждъ, който ги развежда само, следъ като се уреди положението и се осигурятъ добре интереситѣ на децата.

Детето въ Русия, изобщо, не е нещастно. Обикновено то е хубаво и здраво.

За него презъ последнитѣ години се полагатъ най-голѣми обществени грижи.

Родителитѣ нѣматъ право въ никой случай да биятъ децата си. Плѣсницитѣ сж сжщо забранени. Ако нѣкой баща или майка плѣсне детето си на улицата, полицейскиятъ агентъ веднага откарва провинения родителъ въ участъка и му налага голѣма глоба. На родителитѣ се раздаватъ малки твърде добре написани брошури, въ които се посочватъ лѣшитѣ последици отъ тѣлеснитѣ наказания, като срѣдство за изправяне на грѣшки.

За нещастие, полицията е привикнала децата да се оплакватъ сами, защото всъкога ги изслушва съ най голѣмо внимание. Съветитѣ често използватъ тѣхната наивностъ, за да събиратъ чрезъ тѣхъ политически сведения за собствениѣ имъ родители. Духъ на доносничество вече се е загниз-дилъ въ младитѣ мозъци.

Държавата и детето.

Съветското законодателство не отнема децата отъ родителитѣ. То не признава на последнитѣ права върху децата, но имъ налага длѣжности къмъ тѣхъ. Държавата се намѣсва като настойникъ. Родителитѣ трѣбва да се грижатъ за образованието, предпазването и хигиената на децата си. Ако тѣ не изпълняватъ тия си длѣжности, държавата се намѣсва и взема детето подъ свой надзоръ.

Въ съветското законодателство на детето е отредено първо мѣсто, понеже то е бѣдѣщето. Това напълно се съгласува съ възгледа на тая страна, която гради цѣлото общество за новитѣ поколѣния, като не се стѣснява да жертвува за него сегашното поколѣние.

Б. Върбановъ — Т.-Пазарджикъ.

ДВА ДОМА ЗА ИЗОСТАВЕНИ ДЕЦА ВЪ ВИЕНА.

Виена е двумилионенъ градъ. Подхвърляне на деца, незаконно раждане, осиротяване, вследствие на нещастие съ родителитѣ и пр. сж нѣща, които могатъ да се случатъ тамъ всѣки день по нѣколко пжти. За да се спасятъ такива деца отъ явна смъртъ или пагубна поквара, общината е уредила редица приюти, сиропиталища.

Ще разгледаме само два отъ тѣзи институти, чиято външна и вътрешна уредба дава достатѣчна представа за широкия размахъ на грижитѣ, които се полагатъ за нещастнитѣ и изоставенитѣ деца:

1. Централа за прибиране на изоставени деца.

Цельта на това заведение е да приучва, разпредѣля и изпраща въ съответнитѣ институти всички подхвърлени и изоставени деца на възраст до 14 години. За да се приеме нѣкое дете въ института, трѣбва да се представи удостоверение отъ общината, че то има нужда отъ специални обществени грижи.

Приетитѣ деца се задържатъ само 14 дни, въ което време ги проучватъ въ здравно отношение, следъ което ги из-

пращатъ въ ония институти, които най-добре би задоволили технитъ нужди. Една отъ първитъ задачи на института е да изследва кръвта на постъпилитъ деца, за да се види, дали не страдатъ отъ нѣкоя опасна болестъ. Въ случай че се констатира инфекциозна болестъ, всички заболѣли деца веднага се настаняватъ въ специално изолирано отдѣление. Уредени сж всевъзможни отдѣления за деца отъ различни възрасти. На посетителитъ прави впечатление отдѣлението за кърмачета. Често пѣти се допущатъ и самитъ родилки. Последнитъ обикновено сж бедни момичета, измамани и изоставени отъ недобросъвестни любовници.

За деца, които подлежатъ на задължително учение, сж уредени специални занимания, за да не губятъ отъ учението си.

Институтътъ побира около 200 деца и е единственъ въ Виена. Издържа се отъ общината.

2. Детски домъ въ Вилхелминенбергъ.

Градскиятъ детски домъ въ Вилхелминенбергъ е откритъ на 12 ноемврий 1927 год. Сградата, въ която се помѣщава, е построена презъ 1903 — 1904 година отъ една племеница на кайзеръ Францъ Иосифъ и е известна подъ името „Вилхелминенъ замъкъ“. Този домъ има за задача да прибира и прѣютява всички деца, които сж проучени въ току-що описаната градска приемателна станция. Той е една преходна станция за децата отъ двѣта пола на възраст отъ 6 до 18 год. Постъпилитъ деца се проучватъ най-основно въ физическо и душевно отношение. Възъ основа на тѣзи проучвания, децата се настаняватъ за по-дълго време въ почивчи станции, болници, възпитателни заведения, приюти за неджгави, чирашки училища и пр. Наблюденията се ръководятъ отъ единъ лѣчебенъ педагогъ, подпомогнатъ отъ специално обученъ и надаренъ за цельта персоналъ.

Приетитъ деца се разпредѣлятъ на групи за специални проучвания. Интересни сж проучванията надъ три групи деца: две за момчета и една за момичета. Опредѣля се чрезъ проучване при различни случаи интелигентността имъ — дали е дефективна, въ какъвъ видъ и въ каква степенъ. Изпитването на по-малкитъ деца става по международно затвърдената метода на Биче-Симонъ — Бобертагъ (Binet-Simon — Bobertag), а на по-възрастнитъ — по мегодата на университетския доцентъ и ръководител на лѣчебно-педагогическото отдѣление на Виенската университетска клиника Е. Лазаръ. За особени случаи се използватъ и апарати за изследване на зрението и слуха, слѣпотата къмъ боитъ, бързината на реакцията и пр. Тѣзи изследвания, обаче, служатъ само за по-лесно ориентране на учителския персоналъ. Сжщественитъ наблюдения се правятъ отъ учителя непосредствено при самото обучение, а най-вече при игритъ, кждето децата се проявяватъ най-разно-

образно и непринудено. Резултатите от своите проучвания учителите вписва във специални за всяко дете доклади. Тези доклади се придружават от особени графически таблици, в които една крива линия очертава отклоненията от нормалното душевно развитие, като по такъв начин се дава един по-нагледен и по-пластичен профил на характера.

Възпитателят, когато съставя характеристиките, се ръководи от следните упътвания:

1. Настроение.

и. Угнетеност, бездейност, печал, дълбока депресия, меланхолия;

о. сериозност, мрачност, преобладание на депресивността на характера,

а. средно, уравновесено настроение;

е. весело, радостно, възбудено, живо;

г. изоставеност, отпуснатост.

2. Колебание на настроението:

и. Постоянна изравненост, депресия или възбуждение при пълна индиферентност към други впечатления;

о. тежка податливост на постоянното настроение;

и. настроението се създава от обективните преживявания, приспособява се към всичко, което се случва;

е. върхът нормална възбуденост на настроението, силно колебание на настроението;

г. непредвидима лабилност (колебание) на настроението

2. Афективност:

и. Силна наклонност към безсилни афекти;

о. средна " " " "

а. овладява си афектите;

е. средна наклонност към силни афекти;

г. силна " " " "

4. Чувствителност.

и. Пълна нечувствителност и тжпота на чувствата, ледена душевна студенина;

о. хлад, флегматичност;

а. нормална чувствителност;

е. чувствителен, обидчив;

г. висша (крайна) чувствителност.

5. Готовност за действие:

и. Несръчен, спънат;

о. въздържан, стегнат, боязлив;

а. естествен, лек в движенията и действията;

е. много жив, стремителен, събарящ;

г. в постоянно движение, възбуден, нервен, бърз.

6. *Поведение:*

- и. Неодѣланъ, грубъ, дързъкъ;
- о. дебелакъ, вулгаренъ, невъзпитанъ, некоректенъ;
- а. безукоренъ, съ добро поведение, любезенъ, услужливъ;
- е. ласкавъ, прелюбезенъ;
- г. натрапчивъ, отвратителенъ, натурникъ.

7. *Общителностъ:*

- и. Самотникъ, саможивъ, чуждакъ;
- о. еkleктически общителенъ, събира се само съ малцина, по-интимно;
- а. общителенъ;
- е. дружественъ майсторъ, човѣкъ на обществата, стаденъ човѣкъ, чувствува се добре само въ общество;
- г. скучае, щомъ е самъ.

8. *Честолюбие:*

- и. Липса на всѣкакво честолюбие, не иска нищо да е за другитѣ, не се интересува за тѣхъ;
- о. много скромненъ, иска по-малко, отколкото може;
- а. искането и моженето сж въ хармония, иска да го зачитатъ споредъ силитѣ му;
- е. честолюбивъ;
- г. прѣкомѣрно честолюбивъ, иска всѣкога и навсѣкжде да е пръвъ.

9. *Стойностъ* (зачитане въ другарския кръгъ):

- и. Не значи нищо въ другарския кръгъ;
- о. значи малко
- а. въ кръга на другаритѣ бива цененъ наравно съ другитѣ;
- е. значи много въ другарския кръгъ;
- г. „ всичко „ „ „

10. *Подреждане* (държане въ чужда срѣда):

- и. Опозиционно настроение, контра имитация;
- о. иска винаги да наложи своята воля, не признава чужда воля;
- а. търси (желае) винаги разбирателство;
- е. податливъ, слабоволенъ;
- г. съвсемъ пасивенъ, силно податливъ, прави всичко, каквото поискашъ отъ него.

11. *Поведение при награждавания:*

- и. Тжпостъ;
- о. слабо влияние, безъ дълготрайностъ;
- а. трайно и полезно влияние;
- е. самодоволство и гордостъ;
- г. самомнителностъ.

12. *Поведение при наказания:*

- и. Упорителност или тжпостъ;
- о. слабо въздействие;
- а. признава наказанието като такова съ крайно подобряващо въздействие;
- е. справедливостъ;
- г. страхъ.

13. *Поведение към другитъ хора (близкитъ):*

- и. Тжпостъ към ближния;
- о. съчувствието е много слабо, за да придизвика нѣкакво действие противъ собственитъ интереси;
- а. чувството към ближния е равносилно на егоистичния инстинктъ, ближниятъ се поставя наравно съ собственото „азъ“;
- е. чужди интереси опредѣлятъ действието, безъ огледъ на собственото добро;
- г. болезнено удоволствие при самопожертвуване.

14. *Съобщителностъ:*

- и. Затворенъ;
- о. мжчно се изказва;
- а. съобщителенъ;
- е. разговорливъ, бѣбривъ, говори и когато го не питашъ;
- г. дърдорко.

15. *Справедливостъ:*

- и. Лъжливъ, лъже отъ любовъ къмъ изкуството, болезнена лъжа (хлестаковска);
- о. лъже, ако му изнася;
- а. справедливъ, честенъ;
- е. чувствува се задълженъ всѣкому всѣкога да казва истината;
- г. фанатично справедливъ.

16. *Любовъ къмъ реда:*

- и. Нѣма никакво отношение къмъ нѣщата, къмъ времето, не забелязва безредието;
- о. чувствува безредието, но не може да го премахне;
- а. обича реда, точенъ;
- е. дребнавъ, педантъ;
- г. болнава педантичностъ, праздната форма господствува надъ съдържанието.

17. *Работливостъ:*

- и. Бой се отъ работата, мързеливъ;
- о. ленивъ, не обича работата;
- а. работи съ удоволствие споредъ силитъ си;
- е. работата е самоцель, увладѣва цѣлото „азъ“;

г. работата го упойва, злоупотребява с нея като с наркотическо средство.

18. *Любовь към играта:*

- и. Безъ интересъ къмъ всѣка игра;
- о. не му се играе, удоволствието дохожда съ играта;
- а. играе присърдце;
- е. много играе;
- г. съвсемъ много играе.

19 *Разсждность:*

- и. Живѣе само за момента, за по-нататъкъ не мисли;
- о. необмислено действува, импулсивенъ;
- а. всѣко приживяване извиква съответни размишления; размишлява, безъ това да му прѣчи да действува;
- е. разсждливъ, много съобразява, рови се, нерешителенъ;
- г. денно сънуване, блѣнуване, чуждъ на реалния животъ.

20. *Развитие на интереса:*

- и. Материалнитѣ интереси владѣятъ надъ всѣка мисль и чувство;
- о. материалнитѣ интереси преобладаватъ;
- а. равновесие на интереситѣ: духовнитѣ опредѣлятъ материалнитѣ; хармонично-развита личностъ;
- е. висшитѣ интереси едностранчиво развити;
- г. идеи фиксъ го управляватъ.

21. *Трайность на интереса:*

- и. Никой интересъ не трае дълго, играчка на случая;
- о. интересътъ отслабва, щомъ като възбуждението е преминало;
- а. интересътъ се опредѣля отъ естеството на работата;
- е. интересътъ е толкова голѣмъ, че мжно може да се отклони отъ работата;
- г. ненаситенъ интересъ.

Освенъ тѣзи графически профили на детския характеръ, докладътъ за изследваното дете съдържа и сведения за оценката по отдѣлнитѣ учебни предмети, както и данни за особени индивидуални прояви въ връзка съ обучението. Тази оценка се дава сжщо така въ форма на крива линия, при която оптимумътъ отговаря на максимума, т. е. на най-високата бележка (г).

Покрай тѣзи профили на характера на възпитаника, учителитѣ изработватъ специални изложения за неговитѣ индивидуални качества, за личното му поведение и пр. Съобщаватъ се и по-характернитѣ случки въ живота на изследвано-

то дете. Този доклад често пжти се допълня и съ сведения, дадени от самитѣ родители.

Всичко това, събирано и градено презъ всичкото време за наблюдение, изяснява напълно психическата структура на възпитаника, което обстоятелство улеснява и осигурява най-целесъобразното настаняване въ други обществени и частни институти. Много отъ изследванитѣ, ако това, разбира се, е възможно, се връщатъ въ семейството, ако последното има представа за възпитание, ако се поддава на наставления и ако разполага съ условия, благоприятни за детето. При липса на семейство, податливитѣ на възпитание деца се изпращатъ въ заведения за нормални деца. Най-мжчно подаващитѣ се на възпитание деца, чиято ненормалностъ е доказана, се изпращатъ въ възпитателнитѣ заведения въ Егенбургъ и Ваинцирль. Явно дефективнитѣ деца се изпращатъ въ лѣчебно-педагогическото отдѣление на университетската детска клиника за по-обстойно освидетелствуване. Изобщо, при обсъждане и приценяване психиката на всѣко дете се взиматъ подъ внимание всички по-значителни обстоятелства и компетентни мнения. Възможността отъ грѣшки при администрирането и настаняването е сведена до минимумъ.

Забележително е, че управата на детския домъ въ Вилхелминенбергъ продължава да се интересува отъ сждбата на всички деца, следъ като ги е предала за възпитание въ съответни институти. Нѣщо повече: всички деца, следъ като напустнатъ възпитателното заведение, въ което сж били настанени, се прибиратъ отъ ново въ детския домъ въ Вилхелминенбургъ, за да се преконтролира оказаното влияние. По този начинъ въ течение на времето става възможно на всѣко заведение, благодарение на особеноститѣ на срѣдата и персонала си, да приема само такива деца, на които най-много може да помогне. Така се облекчава възпитателната работа на заведенията. Тѣ смогатъ да дадатъ максимумъ резултати при минимумъ усилия и срѣдства. Така се изработва една система отъ специални заведения, въ които се настаняватъ най-целесъобразно изоставенитѣ деца.

Заслужава внимание и материалната уредба на детския домъ въ Вилхелминенбергъ. Сградата е построена всрѣдъ разкошна изкуствена гора. Навсѣкжде се подържа най-взискателно образцовъ редъ и чистота. Коридорътъ на долния етажъ, представляващъ грамадна зала, е съ стени отъ излъсканъ тъменъ мраморъ, декорирани съ грамадни шлифовани огледала. Детскитѣ спални сж окжпани въ изобилна слънчева свѣтлина. Леглата сж боядисани съ бѣла боя и сж постлани съ снѣжно бѣли покривки. Каточели човѣшка ржка не се е докосвала до тѣхъ. До всѣко легло има нощно шкафче съ нужнитѣ за детето вещи : четка за зжби, чаша за вода и др. Има всичко 200 легла.

Въ сутерена сж инсталирани бани съ студени и топли душиове. Уредени сж гимнастически салони, кабинети за ржчна работа и др. Всѣки 14 дни се дава по една кино-забава. Не липсва и малка печатница, кждето се печатагъ отъ самитѣ деца хубави детски лигературни произведения и необходимитѣ за института канцеларски формуляри.

Изобщо, въ детския домъ въ Вилхелминенбергъ сж създадени всички условия за възпитателно въздействие върху децата въ най-широкъ мащабъ. Като се има всичко това предъ видъ, съ положителность може да се твърди, че надписътъ : „Койго строи дворци за децата, събаря стенитѣ на затворитѣ“, написанъ съ златни букви върху черна плоча, поставенъ при входната врата на зданието, не е една парадна фраза, а мисълъ съ дълбоко обществено значение.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА.

Николай Тодоровъ.

СТРАНИЦИ ОТЪ УЧИЛИЩЕНЪ ДНЕВНИКЪ *)

17 мартъ.

Нашето отдѣление разполага съ нѣколко стереоскопа и притежава сбирка отъ стереоскопски снимки—наши и чужди. За щастие, попаднаха ми изгледи и отъ прочутитѣ египетски пирамиди. Прекрасно срѣдство, мисля си азъ, да отправя малкитѣ къмъ проучване и на тази геометрична форма. И, възползуванъ отъ дѣжда, който ги държи прибрани въ стаята, преди още да удари звънецътъ за работа, имъ предлагамъ новитѣ изгледи. Както винаги, посрѣщнаха ги съ видимо задоволство. Организирахъ използването имъ и седнахъ на страна.—Това сж прочутитѣ египетски *пирамиди*, —отвърщамъ азъ на отправенитѣ ми запитвания още отъ първитѣ наблюдения, — за които ще учите, когато отидите въ първи класъ; сега разгледайте добре тѣхната форма. То се знае, че тѣ не се задоволиха само съ това, и ние започнахме и „урока“ си съ разговора, що бѣхме взче завързали презъ време на наблюденията. Полека-полека азъ успѣхъ да задоволя любопитството имъ и да ги насоча къмъ особеноститѣ на формата, която не е нито паралелопипедна, нито кубична, нито призматична. Има четвъртита основа, но само една, а не две, а за околни стени — четири трижгълници, не четирижгълници. Докато си говорѣхме така, ето че се сѣщаме за моделитѣ, които имаме въ стаята си, и ние разпознаваме въ тѣхъ *пирамидата*. Сега предъ насъ сж и дървениятъ, и картонениятъ модели, които ни позволяватъ да установимъ, че *четиристенната пирамида* има за основа квадратъ, сиречъ четирижгълникъ съ равни страни и прави жгли, а наоколо—четири равнобедрени трижгълници. Веднага следъ това предлагамъ *тристенна* и *многостенна* пирамиди, каквито сжщо тѣй имаме въ сбиркитѣ си. Прочее, и *пирамидитѣ*, както призмитѣ, иматъ за основа равностраненъ трижгълникъ, квадратъ или равностраненъ многожгълникъ и споредъ това се наричатъ *тристенни*, *четиристенни* и *многостенни*. Пирамидитѣ иматъ само една основа. Освенъ това, тѣ се отличаватъ отъ приз-

*) Изъ готово за печать ръководство по формознание и практическа геометрия.

митъ и по околнитъ си стени, които у тѣхъ сж тригълни. Споредъ обичая си, заловихме се да измоделираме сега вече, кой която пирамида си хареса. Дадохъ имъ тази свобода при условие, че ще работятъ много *точно*, грижливо, мѣрейки ржбоветъ, а ония, които ще моделиратъ четиристенна пирамида, — и жглигъ на основата . . .

24 мартъ.

Отъ нѣколко дена вече небето е разкрило безкрайната си синевина и слънцето отъ сутринъ до вечеръ кжпи въ ласкитъ си току-що свѣстилата се земя. А ние откога гледаме за такова време! Рано преди опредѣления часъ малкитъ сж въ училището. Посрѣщнаха ме съ ура! И какъ не! Нали имъ обещахъ, че днесъ следъ обѣдъ ще прекараме вънъ отъ града! Каква радостъ! Редятъ се и триятъ ржце и постропватъ съ крака отъ възбуждение. Мислѣхъ да използвамъ сградитъ, край които минавахме, за целитъ на формознанието, като ги разгледаме като формени общежития. Добре, но тѣ, моитъ малки другари, запѣли „Пролѣтъ мила животворна, колко хубава си ти!“ иди смущавай сега хубавитъ чувства, що вълнуватъ душата имъ! Нека се нарадватъ, нека по-пълно изживѣятъ чара на току-що усѣтеното сияние на задалата се хубавица. Едва когато започнаха да се чувствуватъ изморени, азъ ги приканихъ да се изправятъ около мене и хемъ да си изпочинатъ, хемъ взаимно да се порадваме на простора, който се откриваше предъ очитъ ни. А ние бѣхме стигнали върха на она красивъ ридъ, който пази града ни отъ югъ и ни позволява да го гледаме цѣлъ, ей тѣй нѣ, като на дланъ. Отъ дума на дума, ние спираме погледъ си и на формитъ, които въ такова голѣмо изобилие и въ такова пѣстро разнообразие ни се предлагаха. Кумини, камбанарии, покриви, а отгоре на това, и всевъзможнитъ очертания на лозята, въ които, сякашъ, е поставенъ градътъ. Благодарна работа! А нашиятъ наблюдателенъ пуктъ откриваше и откъмъ полето неизчерпаемъ източникъ за наблюдения и разговоръ. Но време бѣше да се прибираме въ града . . .

31 мартъ.

Едно хубаво панерче, съ форма на пресѣчена четиристенна пирамида, което събуди желание да си го направимъ и ние, ни застави, за да се утвърдимъ още по-здро, че формата му е пирамидална, да измоделираме отново четиристенна пирамида и да я пресѣчемъ успоредно на основата. Полученото тѣло е *пресѣчена* пирамида и прилича досущъ на панерчето. Такава е формата на воденичното сандѣче, въ което се сипва зърното; такава форма иматъ нѣкои паметници и пр. До края на часа успѣхме да си начъртаемъ и мрежата на панерчето, което на следния часъ по ржчна работа изрѣзахме, сглобихме и започнахме да облепваме съ цвѣтна хартия. Въ

течение на тази работа, малките се натъкнаха на особената форма на околните стени, които не сж правоъгълници или квадрати, не сж ромбоиди или ромбове, а . . . Наистина въ таблото на четириъгълниците, което имаме окачено на стената, тия четириъгълници сж въ групата на „безименитъ“, но това сега не ни задоволява. Цѣлото отдѣление настоява да ги кръстимъ, защото и тѣ били влѣзли въ работа, както се изразяваха нѣкои. Добре, съгласихъ се азъ, но съ условие да ги сравнимъ съ другитѣ, които познаваме. Квадратътъ, правоъгълникътъ, ромбътъ и ромбоидътъ иматъ две по две странитѣ си *успоредни*, т. е. колкото и да ги продължаваме, не ще се срещнатъ, както релситѣ на желѣзницата. А тука? Само две отъ странитѣ сж *успоредни*; другитѣ две сж *неуспоредни*. Ето, това се вижда тъй ясно! Щомъ ги продължимъ ще се срещнатъ и ще получимъ единъ триъгълникъ, думатъ всички. Това „отклонение“ отъ урока ми се наложи и азъ, грѣхъ не грѣхъ, съобщихъ на отдѣлението, че четириъгълници, които иматъ само дветѣ си страни успоредни, се наричатъ трапеци. И продължихме работата си, като не забравихме да отбележимъ новото име и въ таблото.

14. априль.

И днесъ времето ни маме да потеглимъ за нѣкжде. Защо не? Макаръ че имаме формознание, вѣнъ и за него ще намѣримъ, съ какво да го подхранимъ. Да отидемъ на южния ридъ! — *настояватъ малките*. — Не ще е зле, ако поемемъ презъ лозята къмъ змеевитѣ дупки, — думамъ азъ. — Искаме, искаме, — съгласятъ се всички и потегляме. А лозята гъмжатъ отъ хора. Всички усилено работятъ. То се знае, че и ние сме тръгнали на работа. И се залавяме да опредѣлимъ формата на всѣко лозе, край което минаваме. Нѣкжде, за разнообразие, и ако мѣстото позволяваше, измѣрвахме, синуритѣ. Защото не бѣхме забравили да вземемъ съ насъ рулетката. Даннитѣ отъ това измѣрване ни дадоха богатъ материалъ за задачи, които ще обработимъ утре въ часъ по смѣтане. Ще изчислимъ, напримѣръ, колко ще струва ограждането на измѣренитѣ лозя при различни условия.

А любезнитѣ стопани на много лозя ни дадоха твърде интересни сведения за ценитѣ на едни и други нѣща, нуждни за тази работа. На връщане азъ успѣхъ да провѣря още веднажъ геометричните познания на малките и се прибрахъ у дома, доволенъ и отъ тѣхъ, и отъ себе си.

21 априль.

Завчера, връщайки се отъ мировото сѣдилище, дето имавме възможность да слушаме едно твърде интересно и поучително дѣло, ние се отбихме въ джамията и отблизу разгледахме нейното красиво минаре. И още тамъ си дадохме дума да се опитаемъ днесъ да го измоделираме, но тъй както си е. А именно: най-долу, въ основата, една шестостенна

призма, върху нея високъ цилиндъръ и най-горе, за покривъ, конусъ. Това уговорихме още тамъ. Още тамъ подчъртахме, каква е конусната форма и я срещупоставихме на цилиндричната и пирамидалната. Та и днесъ продължихме. Ето конусъ, ето и пирамида. Конусътъ има за основа кръгъ и околната му обиколка е обла, безъ ржбове. Пирамидата? Цилиндърътъ има две основи, а конусътъ само една. Но по-добре е да почнемъ работа, та, кога дойде редъ да слагаме и покрива на минарето, ще си приказваме пакъ за конусната форма. А малкиѣ това чакатъ. Събраха всичкото си внимание върху глината и заработиха, съ увлѣчение. При моделирането на конусната форма, ние отново усѣтихме особеноститѣ и на тази нова форма. Въ края на часа се радвахме на отлични минарета, съ които ще обогатимъ сбирката си. На следния часъ по ржчна работа пкъ си издѣлахме и прекрасенъ пумпалъ. . .

12 май.

Саксийтѣ, които даватъ такава прелестъ на нашата класна стая, иматъ една особна форма. Да сж цилиндри, не сж цилиндри: едното имъ дъно, безспорно, е по-малко отъ другото. Едва днесъ ни стана ясно, че това сж *пресѣчени* конуси, форма, която намѣрихме въ голѣмо изобилие. Когато си измоделирахме по една малка саксийка и оставихме изработкитѣ си да съхнатъ, кой знае какъ се подхвърли предложение да отидемъ пакъ въ грънчарницата. Наистина, помислихъ си азъ, тамъ ще намѣримъ отлична основа за единъ хубавъ преговоръ, и безъ да се бавимъ повече, наредихме се и потеглихме. Макаръ и непредупреденъ, грънчарътъ, когото заварихме, за наше щастие, при грънчарското колело, ни прие любезно. Гледахме го, разговаряхме и поработихме и ние заедно съ него превъзходно. . .

19 май.

На пжтъ за високата могила въ източнитѣ покрайнини на града, откоято се разкрива широко поле, гиздаво напъстрено сега съ най-разнообразнитѣ форми на нивитѣ и угаритѣ, ние се отбихме въ гробищата. Какво богатство на форми! И да се не сѣтимъ до сега! Като се започне отъ обикновената газена тенекия, приспособена тука за „тронче“, и се завърши съ скжпитѣ мряморни паметници, всичко ни предлага широката възможность да провѣримъ най-пълно познанията си за пространственитѣ и равнинни форми и то по начинъ, който никому не дотяга. И ние се увлѣкохме, наистина, до толкова, че отложихме отиването си на могилата за други пжтъ. . .

26 май.

И дъждъ трѣбва, — думатъ малкиѣ, — ама да не валѣше днесъ бѣше по-хубаво. Примирихме се предъ невъзможността да отидемъ на могилата. А пкъ, отъ друга страна,

имахме нужда да си направимъ въ класъ единъ обстоенъ прегледъ на всичко изучено съ целъ да го придадемъ въ редъ и прегледностъ. Нали редътъ, системата, облекчава паметта! Завършихме часа, като преровихме и системнитъ си тетрадки. Защото ние не въведохме учебникъ по формознание. Нима може да има училище, въ което да се усѣща 'нужда отъ такъвъ! Пъкъ и да има такава, нима малкитъ не могатъ да си го съставятъ самички! Който пъкъ смѣта, че това последното е невъзможно, нека заповѣда! При насъ той ще види съ очитъ си единъ такъвъ учебникъ. Това сж нашитъ системи тетрадки. Наше непосредствено участие въ съставянето на този учебникъ започна още отъ приготвяването на тетрадката за него. Съ надписването на корицигъ му пъкъ ние се заклехме да го пазимъ чистъ и да му дадемъ красивъ изгледъ. Доколко сме отстояли на тази клетва, ще кажатъ ония, които ще има и да отсждятъ, дали въ учебничето сме успѣли да вмъкнемъ само сжщественото отъ всѣки урокъ. А на мене нека бжде позволено да отбележа на това мѣсто личното си задоволство.

2 юний.

Най-сетне ето ни и на връхъ могилата! Каква великолепна гледка! Какъвъ необятенъ просторъ! А въздухъ, слънце, зеленина, цвѣта, благоухание, животъ! Оставямъ малкитъ да се нарадватъ и навикатъ и тогава започвамъ да ги глася за моитъ намѣрения. А азъ искамъ още веднажъ да провѣря, могатъ ли да се справятъ съ формитъ въ ограничената географска равнина. Искамъ, съ една речъ, тука, предъ лицето на полето, да си дадемъ отчетъ, можемъ ли да различаваме неговитъ многообразни форми, които идната година ще трѣбва да можемъ и да измѣрваме. . .

9 юний.

Гостувахме на мебелната работилница „Боръ“. И тука намѣрихме богатъ ловъ. И напуснахме съ съзнанието, че трѣбва по-често да бждемъ между майсторитъ на дървото. Връщайки се, минахме и край новостроящата се сграда при читалището. Ето още едно формено общежитие, което ни задържа много време. . .

16 юний.

Една отъ църквитъ въ града е богата архитектурна творба. Днесъ малкитъ се занимаваха съ артиката ѝ, съ свода, съ кубетата, съ колонитъ, съ иконостаса, амвона и пр. и пр. Излѣзохме си предоволни отъ всичко, що видѣхме. И благодарихме за това на формознанието, което ни отвори очитъ, което ни даде азбуката, съ която можемъ вече да четемъ формитъ. Нали безъ тази азбука лани не виждахме нищо! Бѣхме сжщински слѣнци. Както сж слѣнци за книгата ония, които не познаватъ буквитъ ѝ. . .

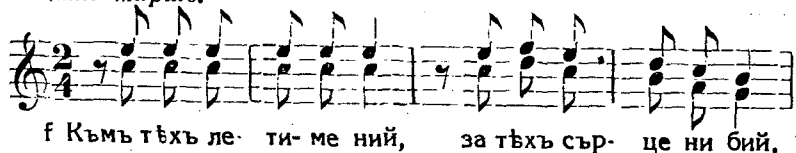
23 юний.

Издѣлихме и опредѣлихме мѣсто на изработкитѣ по формознание и рѣчна работа, които ще красятъ изложбата ни въ деня на изпитната беседа. А този день е вече тѣй близко. . .

На отиване.

Като вальсъ.

Ст. Ц. Даскаловъ

Като маршъ.

2. Обичаме простора
И сѣнкитѣ дебели,
Че тамо следъ отмора,
Ний ставаме по-смѣли!

Къмъ тѣхъ летиме ний и пр.

3. Обичаме пѣвцитѣ,
Крилати и свободни,
Обичаме скалитѣ,
Усой непроходни!

Къмъ тѣхъ летиме ний и пр.

Ягоди.

Allegro moderato.

Н. Аргировъ

Дойдохъ на го-сти отъ да-ле-че презъ лъ-

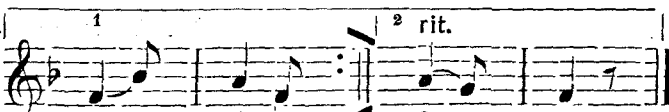
По живо.

те-нь день въ-въ го-ра-та у-зрѣ-ли я-го-ди

ве . . . че чел-ца на-ве-ли къмъ зе-

мя - та. у - мя - - та.

2. Свѣтливо ме поглеждаха тѣ
И сѣкашъ ми шепнатъ с'листа
„Ела и кусай си безъ жалъ —
Нази Богъ затуй ни е създалъ.

3. Навредъ трапезитѣ зелени
Въ гората ний красиме.
Съ плодоветѣ си червени
И тебе ще гостимъ, ще гостимъ

Ранъ Босилекъ

Свирачъ-играчъ.

Бързичко.

Кир. Кючуковъ

1. Чуй-те ме-не, хей сви-ра-чи, вижте ме-не

Ци-гу ми-гу ци гу ми- гу

бре и-гра-чи! Ци- гу ми- гу и- ху-

ци-гу ми-гу ци-гу ми- гу

хо- па, ци- гу ми гу тѣй се тро па.

- 2 Цѣлъ день мира азъ не зная;
 Самъ си свиря, самъ играя,
 Цигу-мигу, хайде, хопа,
 Цигу-мигу; тѣй се тропа.

В. Ив. Стояновъ:

Весело овчарче.

Allegretto.

Ст. Ц. Даскаловъ

Ве-се- ло ов - чар че сли-за низъ ба

и - ри Бѣлъ ка-валъ на - ду - ва,

чудни пѣсни сви- ри.

Който ме надпѣе
 Съ пѣсни за юнаци,
 Халалъ да му бждатъ
 Два овна близнаци,

Който ме надсвири
 Съ кавалъ резбаля
 Ваклушка му давамъ
 Съ звънчето на шия.

Кой ме надиграе
 Кръшна рженица,
 Стадо му харизвамъ
 Кавалъ и обица.

Веса Паспалева.

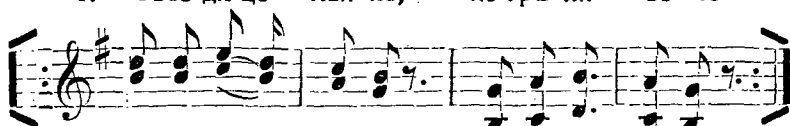
Звездица.

Игриво.

М. В. Николов

1. Звез-ди-це мал-ка, из-грѣ ли ве-че

толкозъ ви-со-ко, толкозъ да-ле-че?

2. Твойтъ дружки
Де закъснѣха,
Сноши съ тебе
Всичкитъ бѣха.

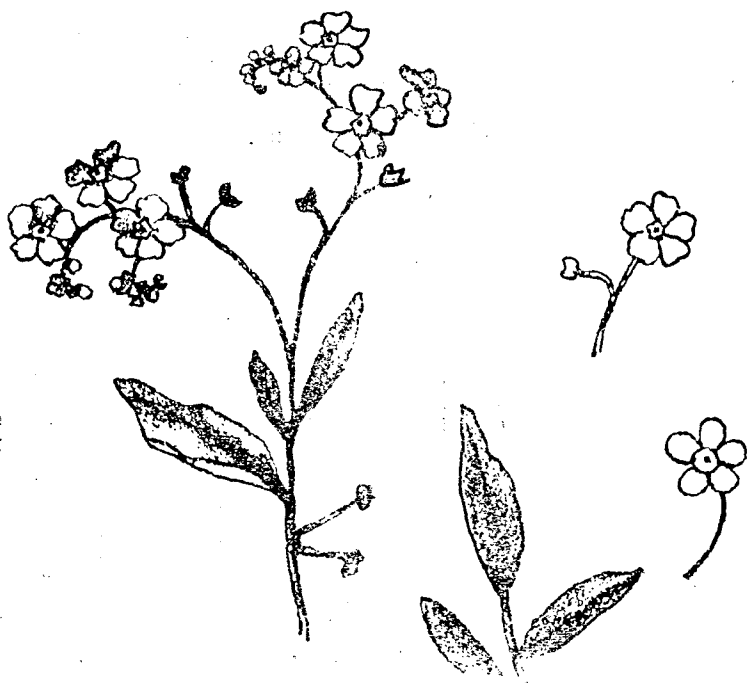
3. Азъ ще ги чакамъ
Нѣма да легна,
Ржчица бѣла
Да имъ протѣгна.

Дора Габе.

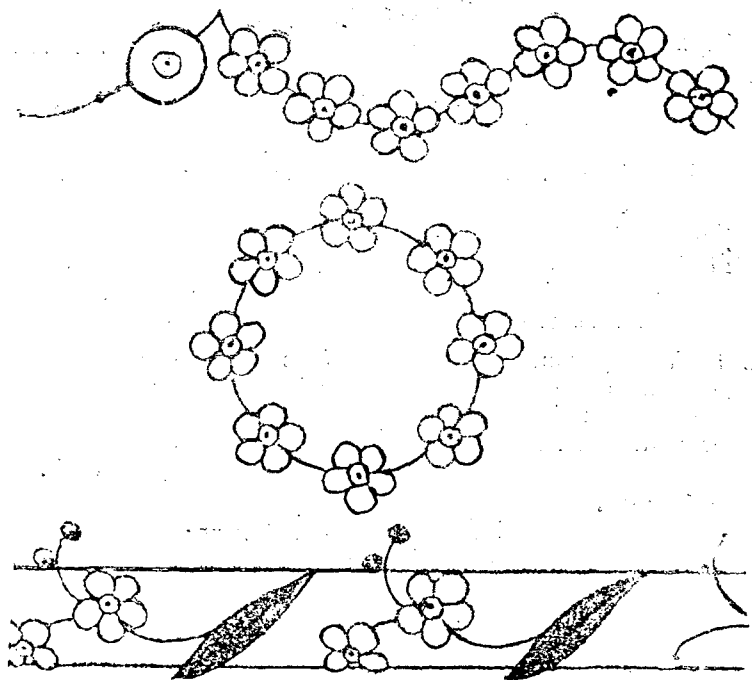
М. Шеврий.

НЕЗАБРАВКИ.

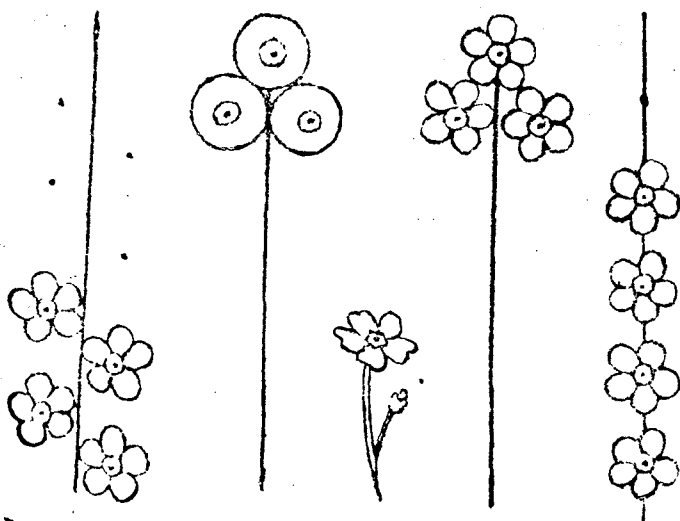
(декоративни рисунки)

Скици отъ натура.

Бордюри и вѣнци.

Наниз и игли,

К. Ванковъ — Ломъ.

ДИВИ И ПИТОМНИ ЖИВОТНИ.

(Урокъ по предметно учение въ II отдѣление).

I. Констатации.

1. — Деца, за какво ходятъ най-често ловцитѣ на ловъ?
— За зайци. — Кжде живѣятъ тия зайци? — Ами не сте ли виждали зайци и изъ двороветѣ? — Какъ, ги наричаме?

— Есенно време високо надъ земята чуваме понѣкога крѣкане. Що ли крѣка така? — Това сж диви гжски и патици, които отиватъ тамъ, дето е по-топло, дето зиме не замръзватъ блатата и рѣкичкитѣ. Ами нѣма ли гжски и патици, които и презъ зимата си оставатъ тамъ, дето сж се излюпили? — Кой сж тѣ? — Домашнитѣ или питомнитѣ.

У дома имаме свиня. Дали нѣма и диви свини? — Кжде живѣятъ тѣ?

— У дома имаме гължби, Дали нѣма и диви гължби?
— Кжде живѣятъ тѣ? — Прелитатъ ли и тѣ, като дивитѣ гжски и патици?

— Какво научихме? — Че освенъ питомния заякъ, домашната свиня, питомната патица, гжска, гължбъ, има и диви, които живѣятъ по горитѣ, полята, блатата.

— Какъ мислите, деца, дали нѣма и диви коне, волове, кучета, котки, кокошки, овци, кози? — Има, разбира си. Ами защо не ги виждаме? — Ето защо: едни отъ тѣхъ живѣятъ много далечъ отъ насъ — въ топлиитѣ страни, или по непристъпни скали, или въ гжсти гори, дето рѣдко стѣпва човѣшки кракъ. Други биватъ избивани отъ ловци, та сж останали твърде малко.

2. — Кой заекъ може да бѣга по-дълго време — питомниятъ ли, или дивиятъ? — Коя гжска може да лети по-високо и по-дълго време — домашната или дивата? Кокошката може ли да хвърчи? — Може, ала само отъ тукъ до тамъ. И, колкото е по-охранена една кокошка или гжска, толкова по-малко могатъ да хвърчатъ. Дивата свиня или, както още се казва, глганѣтъ може да се бори съ вълкъ. Може ли да стори това охранената домашна свиня? — Не. Много огоената свиня дори не може да стои на заднитѣ си крака, а и очитѣ ѝ сж полузатворени.

— Кой отъ васъ може да тича, да скача, да се бори повече? — Който е по-силенъ. Кой сж по-силни, по-пъргави, по-издържливи: питомнитѣ ли животни или дивитѣ? — Но не е само това. Помислете си, че предъ васъ има една дива и една домашна гжска. Коя отъ тѣхъ е по-спретната, по-прибрана, чии очи гледатъ по-живо, коя отъ тѣхъ повече ни харесва?

— Какво излѣзе? — Че по сила, по издържливостъ, по

спретнатостъ дивитѣ животни далечъ надминаватъ питомнитѣ. Защо така?

II. Обяснение.

— Нека влѣземъ въ единъ селски дворъ. Какво ще видимъ тамъ, освенъ кжщата и хамбара? — Яхъръ за коне и оборъ за волове, кочина за свинята, курникъ за кокошкитѣ, гължбарникъ, полози, дете кокошкитѣ да носятъ яйца и да мжтятъ. — Кой е направилъ всичко това? — Човѣкътъ, домакинътъ. — Защо?

— Презъ зимата и когато времето е лошо, домашнитѣ животни да сж на сухо и на топло.

— Нощно време всичко се затваря, та лисицата да не завлече кокошкитѣ, вълкътъ — овцитѣ, а конетѣ и воловетѣ да не избѣгатъ.

— Сутринъ домакинята и домакинътъ шетатъ изъ двора. Какво правятъ тѣ? — Домакинята храни птицитѣ, налива имъ прѣсна вода, изкарва свинитѣ, а домакинътъ чисти обора и яхъра, чисти и самитѣ животни, дава имъ храна, води ги на водопой. И това е всѣки день — зиме и лѣте.

— Излюпили сж се малки пиленца. Тѣ още не могатъ да кълватъ зрънца, а искатъ да ядатъ. Кой и съ какво ги храни?

— Разболѣлъ се волъ. Ще го остави ли домакинътъ да умре?

— Що видѣхме въ селския дворъ? — Че домакинътъ е построилъ жилища за домашнитѣ животни, че той и стопанката му полагатъ непрестанни грижи да ги храни, чисти, лѣкува, да ги запази отъ неприятели и отъ студъ, да отгледа малкитѣ.

— Нека сега видимъ дивитѣ животни. Строи ли имъ нѣкой обори, курници, полози? — Не. Нѣкои сами си намиратъ пещери и хралупи, други си копаятъ дупки въ земята, а трети прекарватъ на открито цѣлъ животъ. Когато щъркелътъ, ластовицата, трѣбва да носятъ яйца и да мжтятъ, сами си виятъ гнѣзда. Кукувицата дори и гнѣздо не си вие.

— Човѣкъ ли се грижи за прехраната на дивитѣ животни? — Не. — Ами кой другъ? — Никой: тѣ сами си търсятъ храна.

— Човѣкъ ли пази дивитѣ животни отъ неприятели? — Не само че не ги пази, но самъ той, безъ да се грижи за развъждането имъ, ги изтрѣбва най-вече.

— Сега е лесно да разберемъ, защо дивитѣ животни сж по-силни, по-хитри, по-предпазливи и по-здрави отъ питомнитѣ, Кажете, защо?

— Така деца. Всички питомни животни не сж били отъ край време питомни. Човѣкъ видѣлъ, че месото на едни животни може да се яде, млѣкото — да се пие, че други живот-

ни сж по-силни отъ него. И ето, за да има винаги месо, млѣко, яйца, кожи, вълна, за да не тегли самъ плуга и колата, за да не ходи пеша на дълъгъ пѣтъ, човѣкъ опитомилъ нѣкои животни и птици. Той ги затворилъ въ яхъри, обори, курници, кочини, за да не бѣгатъ. Добре, обаче, като били затворени на едно мѣсто, не могли сами да си дирятъ храна и вода. Станало нужда човѣкъ да се грижи за прехраната на уловенитѣ отъ него животни. Сигурно, първитѣ уловени отъ човѣка диви животни били доста буйни и непокорни. Но, като имъ давалъ много храна и ги държалъ затворени, човѣка ги направилъ по-кротки. Тѣхнитѣ малки, които се родили въ яхъри и обори и които не живѣли никога напълно свободенъ животъ, станали още по-кротки. Така всички домашни животни се опитомили, укротили. Що значи това — „укротили се“? — Едни, като свинята, гжската, кокошката, станали по-лениви, изгубили голѣма частъ отъ силата си; други, като овцата, вола, козата, станали по-довѣрчиви чели, както казваме, по-глупави; трети, като котката и кучето, се привързали къмъ човѣка и не могатъ да живѣятъ вънъ отъ човѣшко жилище. За всички питомни животни можемъ каза, че тѣ не сж толкова силни, издържливи, като дивитѣ.

III. Изводъ и поука.

— Кое повече искате да сте: силни, издържливи, хубави, или да сте тромави, отпустнати, лековѣрни?

— Защо дивитѣ животни сж по-силни, по-пъргави и по-хитри отъ питомнитѣ?

— Какъ трѣбва да живѣемъ, та и ние да сме силни, пъргави, досѣтливи?

— Вие можете ли сами да се грижите за прехраната си?

— Не, още сте малки и слабички. Но не можете ли и сега да правите нѣщо за себе си и за другитѣ? Разбира се, можете. — Вие сами можете да се грижите за чистотата си: да се миете, решите, чистите дрехитѣ си, стаята и двора, дѣто прекарвате.

— Вие можете да помагате на родителитѣ си.

— А най-вече вие ще се грижите за себе си, като се учите добре. Така най-харно ще можете да се подготвите, та, когато порастнете, сами да изкарвате прехраната си, да бждете полезни на другитѣ, да бждете обичани и уважавани отъ всички.

РЕЦЕНЗИИ И КНИГОПИСЪ.

Поточе, месеченъ иллюстриранъ вестникъ за деца и юноши. Г-д. IV, кн. 1, 2 и 3. Редактори: Трайко Симеоновъ, Никола Никитовъ и Ценко Цвѣтановъ. Одобрено отъ М. Н. Пр. съ заповѣдь № 5395 отъ 22, XII. 1927 год. Годишенъ абонаментъ 40 лв.

Следъ една годишна почивка това крайно полезно за деца вестниче, значително подоброено и по форма и по съдържание, пакъ почна да излиза и да запълва чувствителна празнота въ нашата детска литература.

Въпросътъ, що да се дава на децата за самостоятелно домашно четене, е много труденъ и за мнозина педагози и редактори на детски списания още тъменъ. Изглежда, че само редакторитъ на „Поточе“ сж го добре разбрали и се мчатъ да дадатъ на децата това, отъ което действително тѣ се нуждаятъ. Съ помощта на живъ, художественъ езикъ, достъпенъ за деца отъ отдѣленията, „Поточе“ се стреми да освѣти най-разнообразни кжтчета изъ живота. И затова, въ общото разпредѣление на материала се чувствува голѣма стройность и обмисленостъ. На първата страница отъ всѣки брой на вестничето се дава по една крайно мила и художествена картина изъ детския животъ, която може да послужи като прекрасенъ материалъ за съчинение по картинка. По-нататкъ се отдѣля достатъчно мѣсто за белетристика, художествена народна поезия, детски театъръ, въздържателна страница, кржгосвѣтче съ илюстрирани картини отвсѣкжде, научна страница, пътувания, познания за природата, биографии на видни хора отъ науката, съчинение по картинки, игри и забави, новини и пр. Всичкигъ тия отдѣли представляватъ хармонично цѣло, което кара детето да влиза въ живота по широкъ и равенъ пътъ.

Стихотворенията, съ които сж изпѣстрени нѣкои отъ страницитъ, всецѣло задоволяватъ слуха, вкуса и душата на децата, защото сж напълно художествени. Тѣ не дразнятъ ухото ви съ бездарно стихоплетство или римова проза, съ каквато поезия сж пълни повечето отъ сборниците на нашитъ млади поети. Въ народнитъ приказки, които ни се даватъ, нѣма нищо фангастично, тайнствено и страшно, което да отдалечава децата отъ действителността. Повечето отъ тѣхъ обхващатъ весели и смѣшни сюжети и сж пропити съ голѣмъ хуморъ. За редакторитъ детския смѣхъ е небе, подъ което всичко вирѣе, съ изключение на отровата. Затова му даватъ такъвъ голѣмъ просторъ. Детскитъ пиески, които ни се даватъ отъ г. Трайко Симеоновъ почти въ всѣки брой на вестничето, сж рѣдки гости въ нашата детска литература.

Недостатъцитъ на вестничето сж малко, а достойнствата много. Изобщо, изданието е прекрасно. Всѣка страница е

ценна и интересна отъ художествена страна. Особено винет-
китѣ сж очарователни. Много отъ тѣхъ сж пълни съ поезия
и прелестъ. Смѣло може да се каже, че по „Погоче“ малки-
ятъ читателъ ще гази въ радостъ и възхищение. И затова му
пожелаваме успѣхъ.

Д. Правдолюбовъ.

НОВИ КНИГИ.

1. Естетична гимнастика (ритмични упражнения, пластика
и детски игри, придружени съ музика) отъ *М. Лебичо и Кокер-
релъ*. Цена 40 лева. Издание *Ст. Атанасовъ* — ул. „Неофитъ
Рилски“ № 36 — София.

Само чрезъ ритмичната гимнастика се постига пълно
здраве и необикновена жизнерадостъ. Человѣческото тѣло се
освобождава отъ много нервози, лошо кръвообращение, за-
харна болестъ, подагра и пр.

Хиляди сж хората, които сж изпитали благотното вли-
яние на ритмичната гимнастика. Само чрезъ ритмичнитѣ дви-
жения човѣкъ чувствува своята властъ надъ себе си, като по-
стига пълна хармония между духъ и тѣло, воля и сила.

2. Дайте ми работа! (Какво и какъ да работимъ? — Ръчна
работа за деца и юноши, много нагледни картини въ текста)
отъ *С. Полянски*. Цена 30 лева. Издание *Ст. Атанасовъ*, ул.
„Неофитъ Рилски“ № 36 — София.

3. Торба приказки. (За русалки, самодиви, царе, царски си-
нове и др.) преразказани за деца и юноши отъ *Н. Райновъ*.
Цена 30 лева. Издание *Ст. Атанасовъ* — ул. Неофитъ „Рил-
ски“ № 36 — София.

4. Книгата на чудезата. Цена 30. (№ 10 отъ библиотека
„Избрани приказки отъ цѣль свѣтъ“, преразказани за деца и
юноши отъ *Николай Райновъ*). Абонаментъ на цѣлата библи-
отека отъ 10 книги — 240 лева. Издание *Ст. Атанасовъ*, ул.
„Неофитъ Рилски“, № 36 — София.

5. История на искусството. Томъ II (Творчество на първоби-
тнитѣ народи) съ 213 картини въ текста, отъ *Николай Рай-
новъ*. Цена 150 лв. (За абонатитѣ на първа серия отъ четири
тома се отстъпва за 320 лева вмѣсто 600 лева). Издание на
Ст. Атанасовъ — ул. „Неофитъ Рилски“, № 36 — София.

СЪДЪРЖАНИЕ

на
„ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА“
год. XI. (1931—1932).

I. Отъ теорията за практиката.

1. Цв. Спасовски — За учебния планъ въ основното училище.	кн. I.	стр. 1.
2. Ив. Русевъ — Единъ опитъ за ново разпредѣление на ученицитѣ въ паралелки	I.	10.
3. Амели Хамаидъ — Методъ на д-ръ Декроли за начално четене	I.	19.
4. Ив. Георгиевъ — Четенето въ слѣти огдѣления	I.	29.
5. Б. Върбановъ — Повече възпитание.	II.	65.
6. Ив. П. Андреевъ — Дружества въ нашето училище	II.	68.
7. Ив. Георгиевъ — Бележки върху началното четене.	II.	82.
8. К. Ванковъ — Рисуването въ първонач. училище	II.	88.
9. Ив. Петковъ — Педагогично-контролната работа на директора и главния учителъ	II.	93.
10. Д-ръ К. Свраковъ — Тестови методи за изследване детската интелигентность	III. IV.	129.
11. Йорд. Марковъ — Групиране ученицитѣ споредъ дееспособността имъ.	III. и IV.	138.
12. Николай Тодоровъ — Повече грижи за живата речъ	III. и IV.	143.
13. Ив. Русевъ — Бележки върху обучението по четене и писане въ прогимназията	III. и IV.	152.
14. Н. Бевевъ — Единство въ езикъ и правописъ	III. и IV.	178.
15. Д. Ст. Димовъ — Естестванъ постъпъкъ при обучението по пѣние	III. и IV.	180.
16. Ж. Симеоновъ — Тактичниятъ учителъ	III. и IV.	187.
17. Николай Тодоровъ — Родителско-учителски срещи и дружби	V.	250.
18. Д. Правдолюбовъ — Детскитѣ домове на д-ръ Мария Монтесори	VI. и VII.	255.
19. К. Ванковъ — Практиката ни по смѣтане	VI. и VII.	265.
20. Николай Тодоровъ — За училищния инспекторатъ.	VI. и VII.	298.
21. Б. Върбановъ — Обобщаване на учебния материалъ въ края на учебната година	VI. и VII.	304.
22. Ив. Петковъ — Въпросникъ по езикознание за завършенъ прогимн. курсъ	VI. и VII.	312.
23. Д. Правдолюбовъ — Проф. Ернстъ Мойманъ за детското писмо	VI. и VII.	315.

24. Д-ръ Ал. Недѣлковъ — Туберкулозата и
детската смъртностъ VI. и VII. 322.
25. П. Михайловъ — Нравствеността и днеш-
ното възпитание VIII. 377.
26. Д. Правдолюбовъ — Винетка VIII. 382.
27. Граф. М. Кароли — Образованието въ Съвет-
ска Русия VIII. 387.
28. Ем. Шрайберъ — Майката и детето въ Съ-
ветска Русия VIII. 394.
29. Б. Върбановъ — Два дома за изоставени деца
въ Виена VIII. 389.

II. Изъ практиката за практиката.

1. Николай Тодоровъ — Първа среща I. 40.
2. Б. Върбановъ — Първи стѣпки I. 44.
3. Пан. Димитровъ — День на гроздобера I. 47.
4. Ат. Чешмеджиевъ — Дърва за зимата I. 52.
5. К. Георгиевъ — Есень I. 55.
6. М. В. Николовъ — Есень I. 55.
7. Хар. Киряковъ — Много здраве I. 56.
8. К. Георгиевъ — Сбогомъ драги ластовички I. 57.
9. К. Георгиевъ — Есененъ дѣждецъ I. 60.
10. М. В. Николовъ — Сѣячъ I. 61.
11. К. Георгиевъ — Гроздоберъ I. 62.
12. Ст. Ц. Даскаловъ — Хороводецъ I. 63.
13. Николай Тодоровъ — Какво могатъ малкитѣ II. 98.
14. Н. Беневъ — Съчинение „пismo“ II. 103.
15. Ив. Русевъ — Пismo отъ близкитѣ II. 105.
16. Ат. Чешмеджиевъ — Хлѣбъ и брашно II. 110.
17. Кир. Кючуковъ — Надъ люлката II. 115.
18. Ст. Ц. Даскаловъ — Първи снѣгъ II. 116.
19. Ст. Ц. Даскаловъ — Дѣдо Снѣжко II. 117.
20. Ст. Ц. Даскаловъ — Лошъ дѣдо, брей II. 117.
21. Ст. Ц. Даскаловъ — Зимно хоро II. 117.
22. Ал. Д. Симидчиевъ — Сирашка пѣсень II. 119.
23. Н. Тодоровъ — Какво могатъ малкитѣ III. и IV. 198.
24. Б. Върбановъ — Зима III. и IV. 200.
25. Н. Тодоровъ — Пробенъ урокъ за писане III. и IV. 207.
26. Ст. Тодоровъ — Просекъ III. и IV. 213.
27. Ив. Русевъ — Дѣдо и внуче III. и IV. 216.
28. Хр. Д. Даскаловъ — Рождество Христово III. и IV. 224.
29. К. Георгиевъ — Зима III. и IV. 228.
30. Ст. Ц. Даскаловъ — Зимна буря III. и IV. 229.
31. Бор. Станковъ — Дѣдо мразъ III. и IV. 229.
32. Бор. Станковъ — Хоро III. и IV. 230.
33. Ст. Ц. Даскаловъ — Козарче III. и IV. 231.
34. Н. Тодоровъ — Какво могатъ малкитѣ V. 271.
35. П. А. Бумовъ — Василь Левски V. 283.
36. Д. Тасковъ — Сократъ V. 287.
37. Ст. Ц. Даскаловъ — Цѣвнало бѣло кокиче V. 293.
38. Кир. Т. Чешмеджиевъ — Къмъ пролѣтѣта V. 293.

39. *Гичо Хр. Михайловъ* — Маршъ на трезвитъ деца V. 295.
40. *Николай Тодоровъ* — 22 мартъ VI. и VII. 333.
41. *Ат. Чешмеджиевъ* — Седмица на пчелата VI. и VII. 339.
42. *Ат. Георгиевъ* — Два урока по естество
знание въ I прогимн. кл. VI и VII. 345.
43. *Ив. Петковъ* — Мечка VI. и VII. 349.
44. *Ив. Георгиевъ* — Патриархъ Евтимий VI. и VII. 351.
45. *К. Георгиевъ* — Химнъ на св. св. Кирилъ
и Методий VI. и VII. 357.
46. *Ст. Ц. Даскаловъ* — Хоро VI. и VII. 358.
47. *Б. Ибришимовъ* — Зеленъ здравецъ VI. и VII. 359.
48. *Кир. Кючуковъ* — Край на учебната година VI. и VII. 360.
49. *Кир. Кючуковъ* — Маминъ Колю VI. и VII. 363.
50. *Ст. Ц. Даскаловъ* — Пролѣтъ VI. и VII. 366.
51. *Николай Тодоровъ* — Страници отъ учили-
щенъ дневникъ VIII. 407.
52. *Ст. Ц. Даскаловъ* — На отиване VIII. 412.
53. *Н. Аргировъ* — Ягоди VIII. 413.
54. *Кир. Кючуковъ* — Свирачъ-играчъ VIII. 413.
55. *Ст. Ц. Даскаловъ* — Весело овчарче VIII. 414.
56. *М. В. Николовъ* — Звездица VIII. 415.
57. *Шеврий* — Незабравки VIII. 415.
58. *К. Ванковъ* — Диви и питомни животни VIII. 417.

III. Книгописъ и рецензии.

1. *Проф. Д-ръ Ст. Консуловъ* — Обща биология.
Разгл. В, П. Гочевъ II. 127.
2. *Д. Правдолюбовъ* — Още нѣщо за синтетичния
методъ на д-ръ Д. Гиневъ III. IV. 232.
3. *Ив. Георгиевъ* — Какъ да четемъ. Разгл. Д.
Правдолюбовъ III. и IV. 246.
4. *Д-ръ В. А. Мачовъ* — Трагедия въ духовно-
то развитие на юношеството.
Разгл. Д-ръ К. Свраковъ VI. и VII. 367.
5. *Ат. Димевъ* — Ръководство по гимнасти-
ка. Разгл. Д. Правдолюбовъ VI. и VII. 371.
6. *Фаръ на въздържанието.* Разгл. Г. Хр.
Михайловъ VI. и VII. 373.
7. *Първи стѣпки при обучението по четене
и писане.* Разгл. Д. Правдолюбовъ. VI. и VII. 373.

IV. Изъ училището и живота.

1. *Вторъ международенъ конгресъ за учили-
ща на откритъ въздухъ* II. 120.
2. *Международенъ конгресъ за възпитанието
презъ първото детство* II. 121.
3. *Швейцарски педагогически конгресъ* II. 122.
4. *Международенъ курсъ по рисуване* II. 123.
5. *Опитно училище въ Варшава* II. 124.
6. *Вмѣсто чинове — маси и столчета* II. 125.
7. *Вестникътъ като учебно помагало* II. 126.

ПЪЛНИ ТЕЧЕНИЯ

отъ изтеклите годишнини на „ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА“ се продаватъ по следните цени:

- 1) Год. V (1925 - 1926) . . . 40 лева
- 2) Год. VII (1927 - 1928) . . . 50 лева
- 3) Год. X (1930 - 1931) . . . 50 лева
- 4) Год. XI (1931 - 1932) . . . 60 лева

Всички други годишнини сж изчерпани.

На настоятели, които запишатъ най-малко петъ течения, се прави 20% отстъпъ.

Всичко, що се отнася до списанието — писма, пари и ръкописи — се изпраща на адресъ: *Антонъ Борлаковъ, ул. Кр. Мирски, № 14, гр. Варна.*

Отъ администрацията на „Педагогическа практика“, улица Кр. Мирски, 14 — Варна, могатъ да се доставятъ следните книги:

- 1. Добри Христовъ — Рой звездици. Часть I. Пъсни за първоначалните училища . 30 лв.
- 2. Добри Христовъ — Рой звездици. Часть II. Пъсни за прогимназиите 45 лв.
- 3. Б. Върбановъ — Обществени грижи за децата въ Виена и Буда-пеща 20 лв.
- 4. А. П. Нечаевъ — Измърване умствения развой на децата 25 лв.
- 5. М. Мещерски — Какъ да се уреждатъ градини при народните училища . . 20 лв.

За поръчки повече отъ 100 лв. се прави отстъпъ 30%.

№

До Госп.

С.

ОКОЛИЯ

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

ще излиза и презъ 1932-1933 год.

Год. XII започва отъ 1 октомврий т. г.

Печатница „Свѣтлина“, Варна.